

Sisekaitseakadeemia
politsei- ja piirivalvekolledži Muraste kool

Jaak Roos

EUROOPA LIIDU JA SCHENGENI ÜHTSE VIISARUUMIGA
ÜHINEMISE JÄREL VÕLTSDOKUMENTIDE
AVASTAMISES TOIMUNUD MUUTUSED, PROGNOOS JA
SEDA MÕJUTAVAD TEGURID EESTIS

Lõputöö

Juhendaja:
Piret Teppan, MA

Muraste 2010

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Politsei- ja Piirivalvekolledž	Mai 2010
Euroopa Liidu ja Schengeni ühtse viisaruumiga ühinemise järel võltsdokumentide avastamises toimunud muutused, prognoos ja seda mõjutavad tegurid Eestis. <i>The changes in, prognosis for and factors influencing the detection of falsified documents in Estonia after joining the European Union and Schengen Area</i>	
Töö autor: Jaak Roos	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas Allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles 47 lehel, sellele on lisatud 15 lehte lisasid ning üks CD intervjuude salvestistega. Viidatud allikate nimekirja kuulub 46 nimetust. Töös on esitatud 9 joonist ja 9 lisa. Resümee on esitatud inglise keeles. Töö sisaldab teoreetilist ja uurimuslikku osa.</p> <p>Uurimustöö eesmärgiks on jälgida statistika baasil, kas võltsdokumentide avastamise dünaamikas on aja jooksul toimunud muutusi ning milles need muutused väljenduvad. Lisaks koostatakse võimaliku võltsdokumentide avastamise dünaamika prognoos ning kaardistatakse muutusi tekitada võivad tegurid.</p> <p>Autor kasutab eesmärkide saavutamiseks kvalitatiivset uurimisstrateegiat, kaardistavat ja seletavat uurimismeetodit.</p> <p>Uurimustöö tulemuse põhjal esitab autor võltsdokumentide avastamises toimunud muutused kindlate kuupäevadega seotult ning esitab prognoosi, kuidas muutub tulevikus võltsdokumentide avastamise dünaamika ning millised asjaolud põhjustavad võimalikke muutusi.</p> <p>Uurimistöö uudsus seisneb selles, et taolist kokkuvõtvat uurimust pole tehtud, kus antakse ülevaade võltsdokumentide avastamisest ja prognoositakse seda ning seda muutvaid põhjuseid. Uurimustööd saab rakendada sarnaste uurimustööde edasiarendamiseks või uurida, millised võltsdokumentide avastamist mõjutavad tegurid on suuremate tagajärgedega ning millised on ennetatavad. Töös välja toodud võltsdokumentide dünaamilist osa saab kasutada teiste dünaamikate seotuste võimalikkuse uurimiseks või nendes analoogiate leidmiseks.</p>	
Võtmesõnad: piirikontroll, dokumentide kontroll, võltsingud, võltsdokumendid, dünaamika	
Võõrkeelsed võtmesõnad: border control, control of documents, falsification, falsified documents	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	

SISUKORD

MÕISTED JA LÜHENDID	4
SISSEJUHATUS	6
1 POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETI OSA EESTI JULGEOLEKU TAGAMISEL.....	8
1.1 Julgeoleku mõiste avamine	8
1.2 Politsei- ja Piirivalveameti põhiülesanded ning piirikontrolli olulisus sisejulgeoleku seisukohalt	10
2 PIIRI- JA DOKUMENDIKONTROLLI PÕHIMÕTTED, VÄLJAÕPE NING VÕLTSDOKUMENTIDEGA TEGELEVAD HINDAMISASUTUSED EESTIS	12
2.1 Integreeritud piirihaldus, piirikontrolli erinevad astmed ja olemus	14
2.2 Ülevaade dokumendikontrolli alasest väljaõppest	16
2.3 Võltsdokumentidega tegelevad hindamisasutused Eesti Vabariigis	19
3 VÕLTSDOKUMENTIDE AVASTAMISES TOIMUNUD MUUTUSED AJAVAHEMIKUL 2003-2009.....	21
3.1 Võltsdokumentide avastamise dünaamika ajavahemikul 2003-2009	22
3.2 Võltsimiseks kasutatud dokumendi tüüpide dünaamika ajavahemikul 2003-2009	23
3.3 Võltsdokumentide riiklike kuuluvuste dünaamika ajavahemikul 2003-2009	24
3.4 Võltsdokumentidega avastatud isikute päritolu dünaamika ajavahemikul 2003-2009	26
3.5 Võltsdokumentides kasutatud võltsinguliikide dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009	28
3.6 Registreeritud piiriületajate dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009.....	30
4 PROGNOOS VÕLTSDOKUMENTIDE AVASTAMISE DÜNAAMIKAST JA SEDA MÕJUTAVATEST TEGURITEST.....	32
4.1 Uuringu meetodika.....	32
4.2 Ekspertintervjuude analüüs.....	33
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	42
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	43
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	47
Lisa 1. Piirivalve kooli tundide arvestustabel aastast 1992.....	48
Lisa 2. Piirivalvealal dokumendikontrolli õppes läbitavad punktid.	49
Lisa 3. Konstaabli õppe, piirihaldus õppeprogramm.....	50
Lisa 4. Kodakondsus- ja Migratsiooni ametnike osalused dokumendivõltsingute alastel koolitustel aastatel 2000 – 2009	54
Lisa 5. Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse poolt läbi viidava tasendusõppe näidis õppekava.....	55
Lisa 6. RDK ülesanded.	58
Lisa 7. Ekspertintervjuu küsimustik	59
Lisa 8. Intervjueeritavate nimekiri.....	61
Lisa 9. Salvestatud intervjuud (CD)	62

MÕISTED JA LÜHENDID

Võltsing – dokumendi, raha, väärtpaberi, allkirja, postmargi, pitsati, stambi vms. järele- või ümbertegemises seisnev kuritegu.¹

Reisidokument - riigipiiri ületamiseks ettenähtud Eesti dokument või välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni reisidokument, mis on tunnustatud Välisministeeriumi poolt.²

Isikut tõendav dokument - riigiasutuse poolt väljaantud dokument, kuhu on kantud kasutaja nimi ja sünniaeg või isikukood ning foto või allkirjakujutis, kui seadus või selle alusel kehtestatud õigusakt ei sätesta teisiti.³

Piirikontroll - piiril teostatav tegevus, mis leiab aset ainult piiriületamise kavatsuse või piiriületuse korral ning koosneb kontrollidest piiril ning patrull- ja vaatlustegevusest.⁴

Euroopa Liidu kodanik - isik, kes on Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik.⁵

Kolmanda riigi kodanik (välismaalane) - isik, kes ei ole Euroopa Liidu kodanik ja ei oma Ühenduse vaba liikumise õigust.⁶

Võltsitud dokument - dokument, mis ei ole välja antud ja selles olevad andmed ei ole dokumenti kantud õiguspäraselt selleks pädeva asutuse poolt.⁷

Dokumendikohustus riigipiiri ületamisel - isiku kohustus omada piiri ületamisel kehtivat reisidokumenti, isikutunnistust, tagasipöördumistunnistust või muud dokumenti, mis on välislepinguga ette nähtud välisriigi külastamiseks.⁸

---

¹ Võltsing. 1998 Eesti Entsüklopeedia 10. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus "Valgus". lk 516.

² Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa. Isikut tõendavate dokumentide astmeline kontroll. Tallinn, lk 4-5.

³ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa, *ibid*, lk 4.

⁴ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa, *ibid*, lk 4.

⁵ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa, *ibid*, lk 4.

⁶ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa, *ibid*, lk 5.

⁷ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa, *ibid*, lk 5.

⁸ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“osa, *ibid*, lk 5.

ATAK - Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus

SKA – Sisekaitseakadeemia

RDK - Reisdokumentide hindamise keskus. Keskus kuulub Politsei- ja Piirivalveameti Piirivalveosakonna Piiriturvalisusebüroo alluvusse

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

SIS – Schengeni infosüsteem (*Schengen Information System*)

ICMPD – Rahvusvaheline Migratsioonipoliitika Arengu Keskus (*International Centre for Migration Policy Development*)

VIS - Euroopa Liidu ühtne viisainfosüsteem

ICAO – Rahvusvaheline tsiviillennunduse organisatsioon (*International Civil Aviation Organization*)

AP - Ainepunkt

EAP - Euroopa ainepunkti süsteem

SISSEJUHATUS

Tänapäeval on riigipiiride kontroll äärmiselt lai mõiste ning tegevusvaldkond, mis ei piirdu ainult ühe riigi territooriumiga ega alga ning lõpe isiku piiri ületuse fikseerimisega. Piirikontrolli üheks põhieesmärgiks on kõikide võimalustega takistada ebaseadusliku piiriületust, mis võib toimuda näiteks võltsitud reisidokumentide alusel.

Dokumentide võltsimine on ajas muutuv, seda põhjustavad nii võimalused kui ka eesmärk, milleks võib olla näiteks ebaseaduslik sisseränne.

Võltsitud reisidokumente kasutatakse üldjuhul selleks, et toime panna või varjata ebaseaduslikku tegevust, mis võib osutada ohuks ühele riigile või kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikidele.⁹ Sellepärast pöörataksegi piiri kontrollis suur tähelepanu eelkõige dokumentide kontrollile, et riiki ei saaks siseneda ega seal vabalt ringi liikuda julgeolekut ohustavad isikud.

Võltsdokumentide teema on aktuaalne kuna Politsei- ja Piirivalveamet koostab aasta aruandeid, kuid need on üldistava iseloomuga ning detailsemat infot ei kajasta. Sellest tingituna on võltsitud dokumente puudutav osa nendes aruannetes vähene või sootuks puudub ning autori andmetel ei ole siiani koostatud ühtegi prognoosi, mis oleks seotud võltsdokumentide avastamisega Eestis.

Lõputöö eesmärk on selgitada välja, kuidas on muutunud võltsdokumentide avastamise dünaamika aastatevahemikus 2003 kuni 2009 ning kuidas see võib tulevikus muutuda ja millised tegurid võivad neid muutusi põhjustada. Aluseks on võetud aastatevahemik 2003 – 2009, kuna sellest perioodist on olemas fikseeritud statistilised andmed. Teemaga seotud statistika enne aastat 2003 on kahjuks kasutuskõlbmatu (tehnilistel põhjustel).

Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud kaks uurimisküsimust:

1. **kas võltsdokumentide avastamise dünaamikas** on toimunud muutusi peale järgmisi kuupäevi, mille tulemustena muutusid teatud määral piirivalvamise tingimused;

---

⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr562/2006 15.märts 2006. millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieskirjad) (6)
<www.eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:ET:PDF> (20.03.2010).

- 1.1. 1. mai 2004 kui Eesti hakkas kohaldama osaliselt Schengeni sätteid;
- 1.2. 21. detsember 2007 kui kadus piirikontroll sisepiiridelt v.a Lennart Meri Tallinna Lennujaam;
2. **milline on võimalik võltsdokumentide avastamise dünaamika prognoos** ning tuua välja muutusi tekitada võivad tegurid, selle teemaga seotud ekspertide poolt antud intervjuude põhjal.

Uurimisobjektiks on võltsdokumentide avastamise muutused ja uurimisaineks on võltsdokumentide avastamist mõjutavad tegurid.

Autor kasutas eesmärkide saavutamiseks kvalitatiivset uurimisstrateegiat. Uurimismeetoditeks on kogutud statistiliste andmete kirjeldav analüüs, materjalide süstematiseerimine ning eksperdiintervjuud.

Autor analüüsis Politsei- ja Piirivalveameti piirivalveosakonna piiriturvalisuse büroo reisidokumentide hinnangu keskuse poolt fikseeritud statistikat, mida töödeldi tabelarvutusprogrammiga MS Excel.

Töö esimeses pooles selgitatakse piirikontrolli olulisust riigi sisejulgeoleku seiskohast ning kuidas on Shengeni viisa ruumis ülesehitatud piirikontrolli süsteem. Antakse ülevaade praeguse hetke Politsei- ja Piirivalveameti ametnikkonna dokumendikontrolli alasest väljaõppest nii baasõppe, täiendõppe kui ka sisekoolituse näol. Tutvustatakse ekspertiisiasutusi, kes omavad kõrgendatud oskusi dokumendi kontrolli alal.

Töö teises pooles analüüsib autor statistiliste andmete põhjal piirikontrolliga seotud võltsdokumentide avastamise dünaamikat ning toob välja ekspertide intervjuude põhjal võimaliku prognoosi tulevikuks ning võimalikud tegurid, mis võivad võltsdokumentide avastamise dünaamikat muuta.

1 POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETI OSA EESTI JULGEOLEKU TAGAMISEL

1.1 Julgeoleku mõiste avamine

Riikide ja läbi selle ka inimeste üheks olulisemaks vajaduseks on julgeolek, ohutus ning sellest tulenevalt on julgeoleku tagamine saanud läbivamaks teemaks läbi ajaloo.

Sõna julgeolek ladinakeelne vaste on *securus* ehk *sine cura* tähendab tõlkes ilma mureta. Julgeolekut võib siis määratleda kui muretut olukorda, subjektiivselt tunnetatud ohu puudumist.¹⁰

Maailmas on teoreetilisi käsitlusi mitmeid ning need on pidevalt muutumas. Julgeoleku teoreetilised käsitlused on sõltuvad maailmas asetleidvatest protsessidest ja peaksid kirjeldama uusi julgeolekupoliitilisi suundi.¹¹ Kui pärast II maailmasõda oli julgeoleku käsitlus seotud pigem militaarse suunitlusega, siis peale külmasõja lõppu on valdkond oluliselt suurenenud ja käsitleb praktiliselt kõiki valdkondi, kus on olemas kellegi huvid ja läbi selle tekkivad tagajärjed.¹² Julgeoleku ohuks võib pidada nii inimese mõju loodusele või ka vastupidi ning lõpetades kosmiliste ohtudega inimkonnale. Olulise tõuke julgeoleku poliitikasse tõi kindlasti ka 2001 aastal toimunud terroristlikud rünnakud Ameerika Ühendriikidele ning 2004 Madridis toimunud ja 2005 Londonis toimunud terroristlikud rünnakud,¹³ ning mõjutusi toob ka 29.03.2010.a toimunud rünnakud Moskva metroo jaamades.

Tänapäeval suureneb pidevalt globaliseerumine ehk üleilmastumine millele aitab kaasa liikumisvabaduse suurenemine. Globaliseerumine mõjutab julgeoleku olemust ning seda peavad arvestama kõik, sest see ei hõlma enam ainult kindlaid huvirühmi.

On ilmselge, et globaliseerumisega kaasneb riikide ja valitsuste rolli vähenemine. Suureneb teiste rahvusvaheliste toimijate osakaal ning kõik maailma riigid on üha enam üksteisest sõltuvuses. Nii

---

¹⁰ H. Magenheimer. *Coprehensive Security: Zum erweiterten Verständnis von Sicherheit*. Wien, 2001. Refereeritud: Raine Eenma. Sisejulgeoleku struktuur ja selle õiguslikud alused Eestis. Magistritöö. Tallinn 2003. Tartu Ülikool. Õigusinstituut.

¹¹ Tiiu Pohl, "Julgeoleku-kontseptuaalsed probleemid" Tiiu Pohl. *Toimetised. Sisejulgeolek* (Sisekaitseakadeemia. Tallinn, 2007), lk 17.

¹² Pohl, Julgeoleku-kontseptuaalsed probleemid, *supra nota* 12, lk 15.

¹³ Pohl, Julgeoleku-kontseptuaalsed probleemid, *supra nota* 12, lk 15.

on ka julgeoleku puhul. Kui varasematel kümnenditel riigid ja nende julgeolek oli paika pandud, määratletud, konkretiseeritud valitsuste poolt kui kaitse ohu korral (ehk militaarne julgeolek, kaitse riigi eksistentsile), siis nüüd oleks meil tegemist väga segase pildiga ehk ka liberaalse julgeolekuga.¹⁴

Rahvusvahelise julgeolekukeskkonna muutused on kaasa toonud uusi mittekonventsionaalseid julgeolekuohte nagu rahvusvaheline terrorism, massihävitusrelvade kontrollimatu levik, organiseeritud kuritegevus, relva-, narko-, inim- ja salakaubandus ning hädaolukordade tekitatud põgenike tulv. Sellises olukorras ei ole ükski maailma riik ega piirkond väljaspool ohtu.¹⁵

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on säilitada Eesti iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus. Eesti käsitleb oma julgeolekut rahvusvahelise julgeoleku osana. Seetõttu otsib ja toetab Eesti lahendusi, millel on soodus mõju nii endale kui ka teistele riikidele. Eesti lähenemisviis põhineb veendumusel, et julgeolekut luuakse inimõiguste, põhivabaduste ja peamiste inimlike väärtuste teostamiseks. Need väärtused määravad meie elulaadi ja nende eest seisab Eesti ka laiemalt. Demokraatlikest põhimõtetest kinnipidamine võimaldab ühiskonna püsivat arengut. See tugevdab elujõulist kodanikuühiskonda ja kaitsetahet ning edendab Eesti rahvusvahelist seisundit ja mainet.

Tõhus välispiiri valve aitab tõkestada ebaseaduslikku rännet ning piiriülest kuritegevust, kindlustades nii Eesti kui ka teiste Euroopa Liidu liikmesriikide julgeolekut. Euroopa Liidu välispiiri kontrolli tõhustamine nõuab tehnilise valvamise võime tõstmist, uute elektrooniliste kontrollimeetmete kasutusele võtmist ja ametkondade koostöö tulemuslikumaks muutmist. Ohtlike ainete ja isikute tuvastamine piiril suurendab turvalisust kogu Schengeni alal. Schengeni õigusruumi sisepiiridel alalise piirikontrolli puudumisel rakendatakse kompensatsioonimeetmeid ebaseadusliku rände ja piiriülese kuritegevuse tõkestamiseks, mille tõhus toimimine vähendab ohte Schengeni alaga liitunud riikidele. Eesti, kui üks Schengeni viisaruumiga ühinenud riike, säilitab julgeoleku tagamiseks võime taastada vajaduse korral ajutiselt sisepiiri kontrolli.¹⁶

---

¹⁴ Tiiu Pohl, "Julgeoleku-kontseptuaalsed probleemid" Tiiu Pohl. *Toimetised. Sisejulgeolek* (Sisekaitseakadeemia. Tallinn, 2007), lk 17.

¹⁵ Tiiu Pohl, "Julgeoleku-kontseptuaalsed probleemid", *ibid*, lk 17.

¹⁶ Välisministeerium, "Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused. Eelnõu" (2010) <www.vm.ee/sites/default/files/EESTI_JULGEOLEKUPOLIITIKA_ALUSED_2010.pdf> (20.03.2010).

1.2 Politsei- ja Piirivalveameti põhiülesanded ning piirikontrolli olulisus sisejulgeoleku seisukohalt

Sisejulgeolekut tagab Eesti Vabariigis Politsei- ja Piirivalveamet, kuigi kogu riigi sisejulgeolek ei lähtu ainult Siseministeeriumi valdusalas olevates asutustest vaid kogu riigi isikute panusest.¹⁷

Valitsusliidu programm aastateks 2007-2011 sätestab siseturvalisuse arendamisel ühe olulise prioriteedina lõpetada riiklikult tarbetute tööülesannete dubleerimise erinevate ministeeriumite ning ametkondade vahel, millega kaasnes 01.01.2010 aastal Politseiameti, Piirivalveameti ja Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ühendamine.¹⁸ Alates 01.01.2010 alustas tegevust Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA).

PPA loodi Politseiameti, Keskkriminaalpolitsei, Julgestuspolitsei, Piirivalveameti, Piirivalve Lennusalga ning Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ühendamisel. Organisatsiooni üldnimetus on politsei. Politsei on täidesaatva riigivõimu institutsioon, mis kuulub Siseministeeriumi valitsemisalasse. PPA-s on neli põhitöö osakonda: piirivalveosakond, korrakaitsepolitseiosakond, kriminaalpolitseiosakond ning kodakondsus- ja migratsiooniosakond.

PPA põhiülesanded on:

1. Euroopa välispiiri tagamine;
2. kodakondsuse määratlemine ja dokumentide väljastamine;
3. turvalisus ja avalik kord riigi sees;
4. kuritegude menetlemine ja ennetamine.¹⁹

Need eelnevad neli punkti on väga kokkuvõtavad ja üldistavad, kuid siiski võib tõdeda, et PPA on sisejulgeolekuga tegelev amet Eesti vabariigis. Täpsem ja üksikasjalikuma nimekiri, PPA ülesannetest on välja toodud Politsei ja Piirivalve seaduses.²⁰ Euroopa välispiiri tagamine ja kontroll on PPA üks põhilisemaid ja olulisemaid ülesandeid, mis aitab tagada samaaegselt ka Eesti sisejulgeolekut.

2004 aastal riigikogu poolt heaks kiidetud „Eesti Vabariigi julgeoleku poliitika alustes“ on välja toodud, et:” Eesti turvalisuse tagamiseks on olulised piiride valve ning kvalifitseeritud piirikontroll.

¹⁷ David Vseviov, “Sisejulgeolekust“ Ruth laane, Sirje Laidre, *Aja Vaimud* (Tallinna Raamatutrükikoda, 2009), lk 312-314.

¹⁸ Siseministeerium, “Politsei- ja Piirivalveameti loomise ülevaade”, <www.siseministeerium.ee/37644/> (20.02.2010).

¹⁹ Politsei- ja Piirivalveamet, “Põhiülesanded”, <www.politsei.ee/et/organisatsioon/pohiulesanded/> (20.02.2010).

²⁰ Politsei- ja Piirivalveseadus, 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2009, 26, 159 ... 2009, 62, 405, §3.

Eesti piiri kui Euroopa Liidu välispiiri tõhus valve aitab kindlustada kogu Euroopa turvalisust ja toimub täielikus vastavuses Euroopa Liidu nõuetega.”

PPA tõkestab riigipiiri ebaseadusliku ületamise, tagab piiripunktides sujuva piiriületuse ja piirikontrolli kõrge kvaliteedi. Piirijulgeoleku tagamiseks ning võitluses ebaseadusliku migratsiooni, organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja muude kuritegevusliikide vastu on oluline juurutada piirivalve integreeritud mudel, millega hõlmatakse kõik piirivalve aspektid: meetmed välispiiril ja riigi sees, tegevus päritolu- ja transiidimaades ning riigisisene ja rahvusvaheline piirivalvekoostöö.

Riik töötab välja integreeritud migratsioonikontrollisüsteemi, mille erinevate meetmete kaudu ning rakendades kaasaegseid biomeetrilisi isikutuvastamise meetodeid, tuleb tõkestada välismaalaste Eestisse sisenemine ja siin viibimine, kes võivad ohustada Eesti julgeolekut. Schengeni piirkonnaga ühinemisel ning sisepiiride kadumisel Eesti ja teiste Euroopa Liidu liikmesriikide vahel tugevdati riikidevahelist jälitustegevust ning migratsioonialast koostööd, et oleks võimalik varakult avastada nii siseriikliku kui ka piiriüleseid julgeoleku ohte.²¹

Eesti turvalisuspoliitika põhisuundades on mainitud, et piirivalvamine ning selle kaasajastamine, arendamine ja professionaalsus on olulised komponendid. Riik peab omama võimekust tuvastada Eestis viibivaid isikuid. Selleks võetakse kasutusele sõrmejälgede digitaalsed andmed, ühtlustatakse isikut tõendavate dokumentidega seotud andmekogusid ning avardatakse isikutunnistuse rakendamisevõimalusi.

Samas peetakse oluliseks vähendada illegaalselt Eestisse sisenemist ja Eestis viibimise võimalusi. Selleks peab riik tõhustama illegaalse immigratsiooni ennetamiseks, tõkestamiseks ja avastamiseks suunatud tegevusi. Tuleb tagada Eesti ühinemine Euroopa Liidu ühtse viisainfosüsteemi (edaspidi: VIS) ja Schengeni II põlvkonna infosüsteemiga (edaspidi: SIS II). Ehitatakse välja vajalikud välispiirid, suurendatakse välispiiri maismaapiiri valvamist tehniliste seiresüsteemide abil ja kaasaegse tehnoloogia kasutamist piirikontrolli läbiviimisel. Sammuti tõstetakse intensiivse laevaliiklusega aladel mereseiresüsteemis avastatud märkide identifitseerimise võimekust vaatluskaameratega ning merealadelt saadud info vahetamist pädevate ametkondadega.²²

---

²¹ Eesti Vabariigi julgeoleku poliitika alused 2004. Riigikogu 16.06.2004 otsus, RTI, 21.06.2004, 49, 344, punkt 4.2.3

²² Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015, Riigikogu 10.06.2008 otsus, RTI, 25.06.2008, 25, 165, punkt 21.

2 PIIRI- JA DOKUMENDIKONTROLLI PÕHIMÕTTED, VÄLJAÕPE NING VÕLTSDOKUMENTIDEGA TEGELEVAD HINDAMISASUTUSED EESTIS

Eesti ühines Euroopa Liiduga (edaspidi EL) 1.mai 2004. a ning hakkas kohaldama osaliselt Schengeni sätteid (mis hõlmasid eelkõige välispiirikontrolli ning politsei- ja õigusala koostööd teiste EL riikidega). 1.septembril 2007. a hakkas Eesti kasutama Schengeni infosüsteemi (Portugali loodud SISone4ALL rakenduse kaudu). 21. detsembril 2007.a kaotas Eesti piirikontrolli sisepiiridel v.a Lennart Meri Tallinna Lennujaam. 30. märtsil 2008.a kaotati sisepiiride piirikontroll ka Lennart Meri Tallinna Lennujaamas.²³

EL põhilisi eesmärke on, et liikmesriikide vahel saaksid kõik seal elavad isikud ja tööjõud vabalt liikuda. Liikumisvabadus tähendab õigust liikuda ühest liikmesriigist teise, õigust elada ja töötada teises liikmesriigis ning jääda sinna liikmesriiki pärast töötamise lõpetamist pensioniikka jõudmise või püsiva töövõimetuse tõttu.

Vastavalt Euroopa Majanduspiirkonna asutamislepingule ja lepingu lisale 5, kasutavad EL töötajate vaba liikumise õigust peale EL kodanike ka teiste Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriikide kodanikud. EL ja Šveitsi Föderatsiooni vahel on sõlmitud eraldi kahepoolne kokkulepe, mille alusel laieneb isikute vaba liikumine ka Šveitsi kodanikele.

Liikumisvabadust saavad kasutada ka kolmandate riikide kodanikud, kuid nad peavad olema EL kodaniku pereliikmed. Antud õigus kehtib ainult siis, kui kolmanda riigi kodanik saabub riiki koos EL kodanikuga ja asub elama tema juurde. Iseseisvat õigust riiki siseneda ning riigis viibida nad ei oma

1. mail 2004a. sai Eestist EL-i liige ning alates sellest päevast võisid Eesti kodanikud kanda Euroopas reisimisel passi asemel kaasas ID kaarti. Samal päeval võeti Eestis kasutusele EL-i ühtse vormiga viisakleebised, millele lisati 2005. aasta mais viisaomaniku fotokujutis. Schengeni viisaruumi liige sai Eestist 21. detsembril 2007. Piiride avanemine ja dokumendikontrolli kadumine

---

²³ Council of the European Union “Historical Overview - The History of Schengen” <www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1176&lang=ET> 18.02.2010

hõlbustas reisimist, kuid suurendas teisalt kartust, et Eestisse võib teiste riikide kaudu Schengeni viisaga imbuda soovimatut rahvast.²⁴

Kontrolli vähenemisest tulenevaid võimalikke negatiivseid tagajärgi vähendatakse kompensatsioonimeetmete abil ja koostöö tihendamisega lepinguosaliste vahel.

Kompensatsioonimeetmeteks on:

1. ühtne viisa- ja välismaalaste poliitika (igal liikmesriigil on õigus rakendada piiratud territoriaalse kehtivusega viisat);
2. ühtne migratsiooni ja asüülipoliitika;
3. Schengeni infosüsteem;
4. usaldusväärne kontroll välispiiridel;
5. välismaalaste siseriiklik järelevalve;
6. politseikoostöö (sh. piiriületav jälitus ja jälgimine);

Piirikontrolli eesmärgiks on avastada ja tõkestada ohte Schengeni riikide julgeolekule ja avalikule korrale. Piiriületuseks avatud piiripunktides toimiv tegevus avaldab mõju Eesti Vabariigi siseriiklikule õiguskorrale ja samas ka teiste EL lepinguosaliste riikide siseriiklikule julgeolekule²⁵.

Eesti Vabariigi välispiiril toimub kõikide isikute ja sõidukite / transpordivahentite suhtes piirikontroll. Välispiiri võivad isikud ja transpordivahendid ületada ainult kindlatest kohtadest ehk piiripunktidest. Väljaspool piiripunkte välispiiri ületada on keelatud ning seda käsitletakse kui ebaseaduslikku piiriületust ning sellele järgneb sanktsioon.²⁶ Välispiiri ületamist väljaspool piiripunkte ei loeta piirirežiimi rikkumiseks, kui välispiiri ületati loodusõnnetuse või muu katastroofi või avariiga seotud päästetööde tegemiseks vastavalt välislepingutega sätestatule.²⁷

---

²⁴ Viktor Niitsoo, *Kodakondsus- ja Migratsiooniamet. Institutsiooni ajalugu aastail 1989-2008*. (Tallinn, Trükk AS Reebellis, 2008), lk 132

²⁵ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „A“ osa, Piirikontrolli üldised tingimused. Tallinn, lk 3.

²⁶ Riigipiiri seadus, 30.06.1994, jõustunud 01.01.2010 - RT I 1994, 54, 902 ... 2009, 62, 405, §9.

²⁷ Piirirežiimi eeskirja kinnitamine, 17.09.1997, jõustunud 03.01.2010 - RT I 1997, 69, 1126... 2009, 69, 465, punkt 5.

2.1 Integreeritud piirihaldus, piirikontrolli erinevad astmed ja olemus

Integreeritud piirihaldus tähendab piiride administreerimist erinevaid vahendeid kasutades nii, et on tagatud laiemalt vaadatuna riigi julgeolek ja kitsamas plaanis sisejulgeolek.²⁸ **Integreeritud piirihaldus koosneb piirivalvest ja kontrolltegevusest piiripunktides, piiridega seotud jälitus- ja kontrolltegevusest, 4-astmelise kontrollmudeli kasutamisest ja välis- ja sisekoostööst.** Neljaastmeline kontroll ehk neljatasandiline kontrollimise mudel on integreeritud piirihalduse keskne osa. Lihtsamalt öeldes eeldab mudel täiendavate meetmete rakendamist erinevatel tasanditel.

Esimese tasandi meetmed võetakse kasutusele kolmandates riikides, eelkõike päritolu ja transiidiriikides. Nimetatud meetmete hulka kuuluvad kontaktametnike ja dokumendiekspertide poolt läbiviidav viisaprotsessialane nõustamine ja koolitus konsulaaresinduste konsulaarametnikele ja veoettevõtjate töötajatele kolmandas päritolu ja transiidiriigis, mis on ebaseaduslikust sisserändest tulenevate riskide allikas.²⁹

Teise tasandi meetmete hulka kuulub koostöö naaberriikidega. Koostöölepingud naaberriikidega piirihalduse valdkonnas on tõhus vahend piiride julgeoleku suurendamiseks.³⁰

Mudeli kolmandaks tasandiks on piirikontroll, mis tagab iga Schengeni alasse siseneva või sealt väljuva isiku süstemaatilise kontrollimise piiril. Samuti tagab see valedokumente kasutades või transpordivahendisse peitudes toimuvate ebaseaduslike piiriületuste piisava avastamise.³¹

Neljanda tasandi meetmed hõlmavad kontrollmeetmeid vaba liikumise alal, sealhulgas tagasisaatmist. Nimetatud meetmetega välditakse Schengeni riikide territooriumil kooskõlas siseriikliku õigusega ebaseaduslikku sisserännet ja piiriülest kuritegevust siseriiklikul teabel põhinevatel tugevatatud otsingu-, kontrolli ja järelvalvemeetmetega.³²

Piirikontrollialase tegevuse paremaks korraldamiseks kasutatakse piiripunktides kahe astmelist piirikontrolli korraldust. Piirikontrolli astmelise tegevuse eesmärk on tagada sujuv ja

---

²⁸ Helen Neider-Veerme, "Julgeolek ja integreeritud piirihaldus Narva piiripunkti näitel", [Lõputöö], Sisekaitseakadeemia (2008), lk 17.

²⁹ Euroopa Liidu Nõukogu, "ELi Schengeni kataloog", Välispiiride kontroll Tagasisaatmine ja tagasivõtmine, Soovituse ja parimad tavad. 7864/09, kättesaadav Euroopa Liidu Nõukogu kodulehelt <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/et/09/st07/st07864.et09.pdf>> (19.03.2009), lk 14.

³⁰ Euroopa Liidu Nõukogu, "ELi Schengeni kataloog", *ibid*, lk 14.

³¹ Euroopa Liidu Nõukogu, "ELi Schengeni kataloog", *ibid*, lk 14.

³² Euroopa Liidu Nõukogu, "ELi Schengeni kataloog", *ibid*, lk 14.

pidevalt toimiv piirikontroll ning piirikontrolli teostava piirivalveametniku kahtluse korral on tagatud pidev võimalus isiku/reisija/sõiduki suunamiseks järgmise astme kontrolli. Astmelise piirikontrolli eesmärgi saavutamise eeldab teatavat spetsialiseerumist ja lisäülesannete olemasolu vältimist, mis pärsvad põhieesmärgi täitmist.³³

Piirikontrolli esimese astme kontrolli teostavad piirivalveametnikud, kes rakendavad piirikontrolli protseduure kontrolli teostamise kohas eesmärgiga tagada isikute/sõidukite kontrollitud piiriületus, kui ei ilmne selgeid keelavaid asjaolusid.³⁴ Kontrolli käigus rakendatakse tegevust, mis on vastavuses isikule nõutud piirikontrolli mahuga. Kui selle tegevuse käigus ilmnevad vajadused kohaldada tegevust, mida ei ole võimalik kontrollkohas läbi viia, siis suunatakse isik edasi teise astme piirikontrolli.³⁵

Teise astme kontrollis täpsustatakse kontrollitava isiku kogu liikumine, viibimisalused riigis, viisad ja I astme kontrollis antud ütlused. Samas pööratakse tähelepanu kõikidele olulistele detailidele, mida piiratud ajast tingituna ei ole võimalik esimese astme kontrollis täpselt välja selgitada. Teise astme kontrollis on rohkem aega põhjaliku kontrolli teostamiseks dokumendile ja juhtumile tervikuna. Sellel kontrolli astmel kasutatakse saadaolevat dokumentatsiooni, võrdlusmaterjale, andmebaase, konsulaatide infot, passi väljastanud ametkondade infot, internetti ja muid võimalusi.³⁶

Välispiiri ületava Euroopa Liidu kodaniku suhtes rakendatakse üldjuhul minimaalset kontrolli. Minimaalse kontrolli käigus tehakse kindlaks, et dokument on piiriületust lubav, dokument on kehtiv ja dokumendi alusel tehakse kindlaks piiri ületav isik. **Kõikide välismaalaste suhtes rakendatakse üksikasjalikku kontrolli.** Üksikasjalikku kontrolli rakendatakse ka nende Euroopa Liidu kodanike suhtes, kelle dokumendi ehtsuses piirikontrolli teostaval ametnikul tekib kahtlus või kui kahtlusalune isik võib rikkuda avalikku korda ja kujutada ohtu riigi julgeolekule.

Põhjalik kontroll seisneb järgmiste tingimuste kontrollimises:

1. kas esitatud dokument on kehtiv piiriületuseks;
2. kas esitatud reisidokument kuulub selle asitanud isikule;
3. kas esitatud dokument annab õiguse piiri ületamiseks ning juhul kui see on vajalik, siis kas sellesse on vormistatud nõuetekohane viisa (*Schengeni ühtne viisa*);

---

³³ Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „A“ osa, Piirikontrolli üldised tingimused. Tallinn, lk 9.

³⁴ Piirivalveamet, Piirikontrolli juhend. „A“ osa *ibid*

³⁵ Piirivalveamet, Piirikontrolli juhend. „A“ osa, *supra nostra* 33, lk 10.

³⁶ Piirivalveamet, Piirikontrolli juhend. „A“ osa *ibid*

4. kas dokumendil on jälgi võltsimisest või järeletegemisest;
5. isiku küsitlemises, et selgitada välja isiku päritolu ning tema reisi sihtpunkt ja eesmärk ning vastavate lisadokumentide kontrollimises (*sõidupiletid sihtriiki, sihtriigi viisa*);
6. kas isik omab piisavalt vahendeid enda ülalpidamiseks ajavahemikul, mil ta kavatseb Schengeni territooriumil viibida, ning tagasipöördumiseks või transiidiks kolmandasse riiki, või kas ta suudab need vahendid seaduslikul teel endale tagada.³⁷

2.2 Ülevaade dokumendikontrolli alast väljaõppest

Riigikogu poolt kinnitatud “Eesti Vabariigi julgeoleku poliitika alustes”³⁸ on mainitud, et Eesti turvalisuse tagamiseks on olulised piiride valve ning kvalifitseeritud piirikontroll. Motiveeritud ja hästi väljaõpetatud isikkoosseis on kindel garantii kvaliteetseks piirikontrolliks.

Autori arvamus on, et politseiametnikule, kes teostab piirikontrolli on esmaseks ja kõige tähtsamaks oskuseks dokumentide kontroll. Piiriametnik peab oskama tuvastada turvaelemente (turvaelemendid, mis on esmasel kontrollil võimalik koheselt tuvastada) ja peab tundma võltsimiste esmaseid tunnuseid. Dokumentide kontrolli oskuse ümber tuleb muidugi arendada ka ülejäänud teadmisi (profileerimine, enesekaitse, seadusandlus, menetlemine jne) kuid alguse saab kõik sellest, et dokumendid, mis käivad tuhandete kaupa piiriametniku käest läbi, peavad olema piiriametnikule tuntud või siis oskaks ta kahtlustada võltsinguid. Selle kõige eelduseks on kõrgetasemeline väljaõpe. Selline väljaõpe peab olema kaasaegne ning pidevalt täienev, sest nii turvaelemendid kui võltsingud pidevalt muutuvad ja arenevad. Pidev kogemuste jagamine nii kolleegidega kui ka väljaõppekeskustega aitab kaasa parema dokumentide kontrolli oskuste juurutamisele.

Piirivalvureid on Eestis süsteemselt koolitatud alates 1992. a märtsist, kui tööd alustas Tallinna Piirivalvekool. 1995. aastal kolis piirivalvekool oma praegusesse asukohta, mida ajalooliselt tuntakse Meriküla nime all.³⁹ Merikülla üleviidud Tallinna Piirivalvekool sai nimeks Piirivalvekool.⁴⁰ Üks suuremaid muudatusi piirivalveametnike koolituses teel kvantiteedilt kvaliteedi suunas toimus 2002. aastal, mil lühikursusi korraldanud piirivalvekoolist sai kutseõppeasutus Muraste piirivalvekool ja õppetööd hakati korraldama 40 õppenädala pikkuse

---

³⁷ Piirivalveamet, 2009. Piirikontrolli juhend. „B“ osa, Isikute piirikontroll. Tallinn, lk 5.

³⁸ Eesti Vabariigi julgeoleku poliitika alused 2004. Riigikogu 16.06.2004 otsus, RTI, 21.06.2004, 49, 344, punkt 4.2.3

³⁹ Sisekaitseakadeemia “Muraste kooli ajalugu”, <www.sisekaitse.ee/muraste-kool/koolist/ajalugu/>(09.03.2010).

⁴⁰ Piirivalve koosseisus olevate asutuste loetelu kinnitamine, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 18.07.1995 nr.273 - RTI, 04.08.1995, 64, 1074

kutsehariduse omandamist võimaldava õppekava alusel.⁴¹ Läbi oma ajaloo ja muutuste on kool pidevalt piirivalvuritele pakkunud dokumentide kontrolli, turvaelementide ja võltsingute avastamise alast väljaõpet. Tallinna Piirivalve koolis toimus õpe kahes rühmas, Merepiirikursus ja Maismaapiirikursus. Antud kursuste esimesed lennud ei saanud eriväljaõpet dokumentide kontrolli ja võltsingute tuvastamise osas, kuid juba järgnevad õpperühmad seda said (vt. lisa 1).

2006. aasta 01. septembril liitus Muraste piirivalvekool Sisekaitseakadeemiaga, mille tulemusena loodi Sisekaitseakadeemia Piirivalvekolledž. 2010. aasta 01. veebruaril ühendati Piirivalvekolledž Politseikolledžiga. Ühendatud kolledži nimeks sai Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledž. Asukohaga nii Murastes kui ka Paikusel.⁴²

Enne 2010 aasta sügist õpinguid alustanud kadetid jätkavad õpinguid vanade õppekavade järgi, kuid alates 2010 aasta sügisest alustatakse väljaõpet ühise õppekava järgi. Õppekava on momendil koostamisel, kuid projekti tasemel olevas õppekavas on dokumentide kontrolli 3,5 EAP.⁴³ Momendil kehtivates õppekavades, nii piirivalve kutsehariduse õppekavas⁴⁴ kui ka piirivalve kõrghariduse õppekavas,⁴⁵ on dokumentide kontrolli alast väljaõpet vastavalt siis 3 AP⁴⁶ ja 5 AP. Piirivalveõppes dokumendikontrolli aines läbitavad punktid lisatud antud tööle (vt. lisa 2).

Taasiseseisvunud Eesti politseihariduse nurgakiviks tuleb kahtlemata lugeda Paikuse Politseikooli asutamist valitsuse 5. juuni 1990 määruse nr.116 alusel. Ametliku nimega Eesti Vabariigi Siseministeeriumi Politseikool asutati Pärnu maakonnas Paikuse alevikus senise Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi Erikutsekool nr. 2 materiaal-tehnilisel baasil.⁴⁷

Paikuse politseikool alustas õppetööd 3. septembril 1990. a. 6-kuulise õppekavaga. Paikuse politseikooli asutamisel seati sihiks luua Lääne standardite ja õppekavaga kaasaegne kool. Eeskujuks võeti Tampere Politseikooli õppekava. Alates 1. septembrist 2004.a. liideti Politseiameti alluvuses asunud Politseikool Sisekaitseakadeemia Politseikolledžiga ja niimoodi tekkis ühtne

---

⁴¹ Sisekaitseakadeemia "Muraste kooli ajalugu", *supra nostra* 39.

⁴² Sisekaitseakadeemia "Muraste kooli ajalugu", *ibid*

⁴³ 1 EAP = 26 töötundi

⁴⁴ Sisekaitseakadeemia "Piirivalveametnik - põppekava",
<www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Oppekavad/piirivalveametniku_eriala.pdf> (09.03.2010)

⁴⁵ Sisekaitseakadeemia "Piirivalveteenistuse kutsealaõppekava"
<www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Oppekavad/BS090_piirivalve.pdf> (09.03.2010)

⁴⁶ 1 AP = 40 töötundi

⁴⁷ Sisekaitseakadeemia "Paikusekooli ajaloost" <www.sisekaitse.ee/paikuse-kool/koolist/tutvustus/ajalugu/> (09.03.2010)

politseiõppeasutus nimega Sisekaitseakadeemia Politseikolledži Politseikool, kus politseikadettidele antakse kõigi astmete politseilist haridust.⁴⁸

Politseiametnike väljaõppes käsitletakse võltsinguid, dokumentide turvaelemente ja nende tuvastamist vähesel määral, seda tingib nende töö eripära võrreldes piirivalveametnike tööga. Politseiametniku kutsehariduse õppekavas⁴⁹ on sees aine nimetusega Piirihaldus, mis sisaldab kõiki piiriga seotud teemasid, kokku on Piirihaldust ühe ainepunkti ulatuses (vt lisa 2). Antud aine raames käsitletakse ka dokumentide turvaelemente ja võltsingutega seotud teemat kahe akadeemilise tunni ulatuses. Politsei rakenduskõrgharidusõppe õppekavas⁵⁰ dokumentidekontrolli, turvaelementide ja võltsingute alane õppeaine puudub.

Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ametnikel spetsiifilise väljaõppega koolitusasutus puudub. Ametnikud võetakse tööle avaliku teenistuse seaduse alusel ja personali valitakse personaalsete oskuste järgi. Samas ka kodakondsus- ja migratsiooni ametnikel puudub vajadus spetsiifilise väljaõppe järel. Vajalikud teadmised saadakse ametis olles ja täiendkursuste abil. Kuna Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ametnikud puutuvad kõige vähem kokku võltsdokumentidega, ei ole antud teema alane väljaõpe olnud oluline, kuid siiski on ametnikkonda selle teemaga haritud. Tööle lisatud Kodakondsus- ja Migratsiooni ametnikele tehtud väljaõppe statistika dokumendivõltsingute alaste koolituste osas (vt. lisa 3).

Piirivalveametis on dokumendikontrolli alast sisekoolitust teostanud ning pidevalt arendanud Reisidokumentide Hindamise Keskus (edaspidi: RDK). Kahjuks ei ole antud keskus oma väljaõppemahust arvet pidanud, selle pärast ei saa ka neid suurusjärke numbriliselt välja tuua. Antud keskus võtab osa ka teiste ametkondade poolt läbiviidavatest õppustest ja teabepäevadest. Keskus koostab õppematerjale ja abimaterjale. **RDK spetsialistid on osalenud ja osalevad ka tulevikus Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse (edaspidi: ATAK) poolt läbiviidavates koolitustes õppejõududena.**

ATAK tegutseb alates 1. oktoobrist 2005 Sisekaitseakadeemia (edaspidi: SKA) ühe struktuuriüksusena ja on kolledži staatuses. ATAK on moodustatud SKA täiendõppekeskusest, mis alustas tegevust 1. jaanuaril 2002 ning ATAK, mis moodustati 19. jaanuaril 1994 ja algusaastail

---

⁴⁸ Sisekaitseakadeemia "Paikusekooli ajaloost", *supra nota* 47.

⁴⁹ Konstaabli eriala õppekava, kinnitatud siseministri käskkirjaga 21.09.2006, 410, kättesaadav Sisekaitseakadeemia kodulehel <www.sisekaitse.ee/public/Politseikool/Konstaabli_eriala__28.10.2009_oppekava.pdf> (09.03.2010)

⁵⁰ Politsei eriala rakenduskõrgharidusõppe väljundipõhine õppekava, kinnitatud Sisekaitseakadeemia nõukogu otsusega 16.12.2008, 0-7.1/59, muudetud Sisekaitseakadeemia nõukogu otsusega 23.10.2009, 1.1-7/37, kättesaadav Sisekaitseakadeemia kodulehel <www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Oppekavad/PK090_Politsei.pdf> (09.03.2010)

kandis nime Eesti Haldusjuhtimise Instituut alluvusega Riigikantseleile. Koolituskeskuse eesmärgiks on pakkuda ametiasutuse ja avaliku teenistuse arenguvajadustele vajalikku teadmiste, oskuste ja väärtushinnangutealast täiendkoolitust.⁵¹ ATAK on läbi viinud dokumentide kontrolli ja pettuse tuvastamise koolitusi suhteliselt vähe. Alates 2003 kuni 2009 on selle teemalisi koolitusi olnud 2 KMA-le ja LHV-le,⁵² vastavalt 8 akadeemilist tundi ja 4 akadeemilist tundi. Kuid oluline muutus selliste koolituste mahus toimus 2009 aastal, kui Siseministeeriumi tellis seoses ühendatud loomisega politseiametnike tasendusõppe. Alates sellest on ATAK viinud läbi kolme päevaseid koolitusi 16 grupile, grupis on keskmiselt olnud osalejaid 25 (kokku umbes 400 inimest). Ühe koolituse maht on 24 akadeemilist tundi.⁵³ Kokku toimub kuni mai (2010) lõpuni tasenduskoolitusi 26-le grupile, sihtrühma suurus on kokku 780 politseiametnikku. Tasendusõppe ajakava näidis lisatud antud tööle (vt. lisa 4).

2.3 Võltsdokumentidega tegelevad hindamisasutused Eesti Vabariigis

PPA-s tegeleb võltsdokumentide alase teemaga Politsei ja Piirivalveameti piirivalveosakonna piirirurvalisuse büroo, reisidokumentide hindamise keskus. Keskus tegeleb antud hetkel piirivalveosakonna võltsdokumentidega seotud teemade haldamisega. Keskuse vanemaks on piirivalvekapten Vello Küla. Vello Küla on Eestis üks suuremate kogemustega ja järjepidevusega spetsialist. RDK ülesanded lisatud antud tööle (vt. lisa 5).

Eestis tegeleb veel dokumentide uuringuga ja ekspertiisiga Eesti Kohtuekspertiisi Instituut (edaspidi EKEI). EKEI on riiklik ekspertiisiasutus, mis loodi 01.01.2008 ning on Justiitsministeeriumi hallatav riigiasutus. Instituut on tekkinud kahe asutuse, Eesti Kohtuarstliku Ekspertiisibüroo ning Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskuse, ühinemisel ja on nende asutuste õigusjärglane.⁵⁴

Instituudi tegevusvaldkond on kohtuekspertiiside ja -uuringute tegemine. Lisaks sellele tegeleb instituut ekspertiisitegevust toetava teadus- ja arendustegevusega, korraldab koolitust ning täidab muid ekspertiisivaldkondadega seonduvaid ülesandeid.⁵⁵

---

⁵¹ Sisekaitseakadeemia "Sisekaitseakadeemia Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus" <www.atak.ee/about.php> (10.03.2010)

⁵² AS Lõhmus Haavel & Viisemann. 1999. aastal loodud pank.

⁵³ info saadud ATAK -ist

⁵⁴ Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, (2008) www.ekei.ee/ (10.03.2010)

⁵⁵ Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi põhimäärus, vastu võetud justiitsministri määrusega 14.12.2007, jõustunud 01.01.2010 - RTL 2007, 98, 1633 ... 2009, 99, 1468.

EKEI-s tegeleb võltsitud dokumentidega ja nendele hinnangu andmisega dokumendiosakond, osakonna juhataja on pr. Kaja Rodi, kes on seotud antud tööga juba aastakümneid ning omab suurt oskuste ja teadmiste pagasit. EKEI dokumendiosakonda jõuavad võltsingukahtlused ainult läbi kohtumääruste või politseimääruste ekspertiishinnangu saamiseks. Dokumendiosakonnas toimub ekspertiis ning tunnuste järgne klassifitseerimine. Klassifitseerimise tulemusena saab kindlad dokumendid siduda kindla võltsdokumentide tootjaga (nn “trükikojaga”).

3 VÕLTSDOKUMENTIDE AVASTAMISES TOIMUNUD MUUTUSED AJAVAHEMIKUL 2003-2009

Piiri- ja dokumentide kontrollis on toimunud viimastel aastatel suured muudatused, mida käsitleti eelnevates alapeatükkides. Üleminek 1. mail 2004 aastal nii EL piirikontrolli põhimõtetele kui ka liitumine 21. detsembril 2007. aastal Schengeni ühtse viisaruumiga võis kaasa tuua suuremal hulgal võltsitud dokumentide kasutamise. Mõistmaks toimunud protsesse ja nende põhjuseid peab autor vajalikuks teha tagasivaate ning kaardistada ja analüüsida statistilisi andmeid võltsdokumentide avastamisest ajavahemikul 2003-2009 a.

Sellise ajavahemiku valikuks oli autoril mitu põhjust: esiteks alustati alles 2003 aastal põhjalikuma statistika pidamist võltsitud dokumentide alal ning teiseks hõlmab valitud ajavahemik viimasel ajal piirikontrollis toimunud kõiki muudatusi. Teemaga seotud statistika enne aastat 2003 on kahjuks kasutuskõlbmatu (tehnilistel põhjustel).

Antud töös autor jälgib võltsdokumentide avastamise dünaamikat RDK-s fikseeritud statistika baasil. Antud statistika väljendab piiril tabatud võltsingute muutumist ja suurusi. Statistikas on fikseeritud kõik võltsitud dokumentideks tunnistatud dokumendid, mis on piirikontrollis avastatud. Statistika on dokumendi põhine - see tähendab seda, et ühe avastatud võltsdokumendi puhul on tegu ühe juhtumiga. Statistikas on fikseeritud peale reisidokumentide ka teisi dokumente ehk erinevaid registreerimistunnistusi, isikut tõendavaid dokumente ning muid dokumente, mida võidakse kontrollida isiku piiriületamisel. Statistilisi andmeid töötleb autor tabelitöötlus programmiga MS Excel.

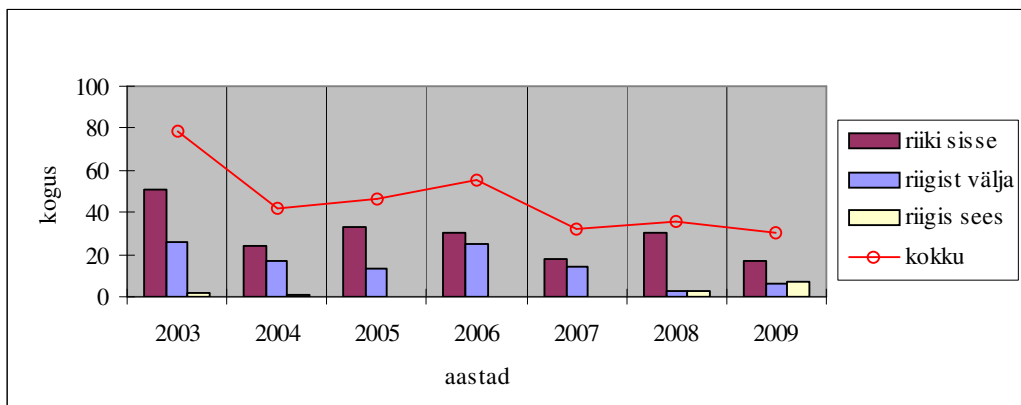
Vastavalt Karistusseadustikule § 345 "Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamine" ja § 348 "Võltsitud tähtsa isikliku dokumendi kasutamine ja kasutada andmine" on olemas ka Politsei- ja Piirivalveameti Politseiosakonnal statistika, kuid seda statistikat ei kasutata antud töös, kuna selle statistika dünaamikat ei saa siduda piirikontrolliga ja selle prognoosimisega. Politseiosakonna statistikas võivad osad juhtumid kattuda Piiriosakonna statistikaga ning Politseiosakonna statistika on riigi sisese ülesehitusega.

Dünaamika on nähtuse arenemise käik või muutumine.⁵⁶ Kui siduda see võltsdokumentide avastamisega, siis võib seda seletada kui võltsdokumentide avastamise arengut ja muutumist. Järgnevalt tuuakse välja vastavad statistilised andmed ja läbi selle saab jälgida muutusi.

3.1 Võltsdokumentide avastamise dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Antud ajavahemikus on enim võltsdokumente avastatud aastal 2003, kokku 79 dokumenti. Võrdluseks Soome Vabariigis avastatud võltsdokumentide kogused: enim aastal 2007 – 378 juhtumit ja väikseim kogus oli aastal 2004 – 186 juhtumit.⁵⁷ Võrreldes neid hulki omavahel, on Eestis avastamiste kogus väike.

Peale 2003. aastat on toimunud avastatud võltsdokumentide vähenemine. Aastal 2004 - 42 dokumenti ja aastal 2005 - 46 dokumenti. Väikene tõus toimus aastal 2006 kui tuvastati 55 võltsdokumenti, kuid peale seda aasta on taas toimunud vähenemine, 2007a. – 32, 2008a. – 36 ning 2009 aastal ainult 30 juhust. Kui vaadelda antud dünaamikat⁵⁸ siis võib täheldada avastatud võltsingute hulga vähenemist. Antud andmete kohasel avastatakse keskmiselt 45,7 võltsingut aastas.

Joonis 1. Võltsdokumentide avastamise dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Võrreldes erinevaid aastaid on sisse tuleval suunal avastatud võltsdokumente rohkem. 2003 a. – 51, 2004 a. – 24, 2005 a. – 33, 2006 a. – 30, 2007 a. - 18, 2008 a. – 30 ja aastal 2009 kokku 17 võltsdokumenti.

⁵⁶ ENE 2, Eesti Nõukogude Entsüklopeedia, Tallinn, Kirjastus "Valgus" 1987, lk 184.

⁵⁷ Networking for Enterprises in the Eastern External Border regions, "Finnish Border Guard presentation", <www.neebor.eu/files/file/AnnualConferenceJoensuuPresentations/AnnualConfKoponen.pdf> (25.03.2010)

⁵⁸ Vt joonis 1.

Kui siduda antud dünaamikaga uuritavad ajahetked, siis võib märgata teatud muutusi. 1.mai 2004 a. hakati Eestis kohaldama osaliselt Schengeni sätteid ning kui võrrelda 2004 aastat aastaga 2003 siis on märgata avastatud võltsdokumentide vähenemist. Samas kui võrrelda aastaga 2003 ülejäänud antud ajavahemikku jäänud aastaid siis nii suurt kogust ei ole enam avastatud ühelgi aastal.

Kui jälgida dünaamikat aastast 2004 võib märgata võltsdokumentide avastamise tõusu ning alates 2007 a. toimub langus. Kuigi aastal 2007 kadus piirikontroll sisemaapiiridelt ei saa seda langust sellega seletada, sest sisemaapiiridelt kadus piirikontroll 2007. aasta 21. detsembril ning statistikat see ei mõjuta. Kuid mida võib täheldada on see, et alates 2008 aastast on suurenenud võltsdokumentide avastamise hulk riigis sees. 2008 aastal kolm avastatud võltsdokumenti ja aastal 2009 kokku seitse avastatud võltsdokumenti. Aastatel 2007, 2006 ja 2005 ei olnud fikseeritud ühtegi juhust, mis oleksid toimunud riigis sees. Seda muutust võib seostada sellega, et kuna sisepiiridelt kadus kontroll ja hakati rakendama kompensatsiooni meetmeid ning antud tegevuse tulemus on mõjutanud statistikat.

Võib järeldada, et kompensatsiooni meetmed omavad teatud mõju, kuigi üldine hulk, võrreldes eelmiste aastatega on siiski väiksem. Kokkuvõtvalt võib hulga dünaamikat kirjeldada selliselt, et peale aastat 2003 on hulk vähenenud ning on stabiliseerunud teatud tasemele.

3.2 Võltsimiseks kasutatud dokumendi tüüpide dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Dokumendi tüüpide võrdlemiseks on välja toodud järgmised dokumendid:

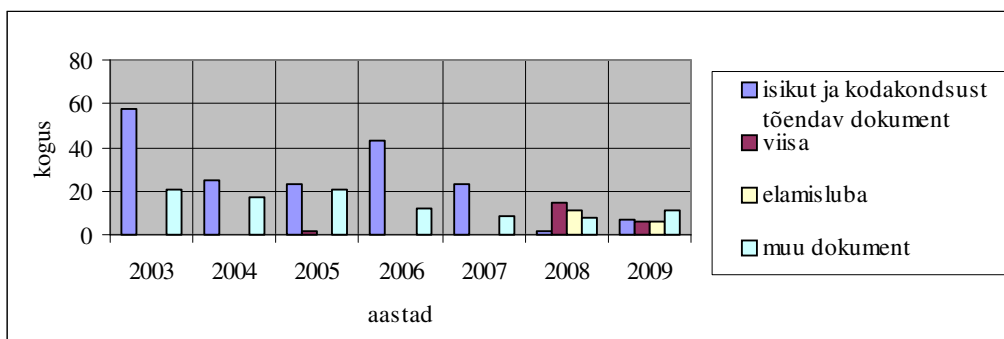
1. isikut ja kodakondsust tõendavad dokumendid ehk pass ja ID kaart;
2. elamisload, mis annavad õiguse EL-i siseneda kolmandate riikide kodanikel;
3. viisa antud juhul ainult Schengeni viisa ning kolmandaks;
4. kõik muud dokumendid, mis on tuvastatud piirikontrolli või kompensatsiooni meetmete käigus (nt. sõiduki registreerimistunnistus, juhiluba, ADR tunnistus,⁵⁹ kindlustuspoliis).

Antud perioodi⁶⁰ jooksul on olnud ülekaalus isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide võltsingud ning teisenä on esindatud muud dokumendid.

---

⁵⁹ Ohtlike veoste autoveo eeskiri¹, vastu võetud Teede- ja Siseministri määrusega 14.12.2001, nr.118, jõustunud 03.10.2009 - RTL 2002, 6, 53 ... 2009, 75, 1094.

⁶⁰ Vt joonis 2.

Joonis 2. Võltsimiseks kasutatud dokumendi tüüpide dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Alates 1. maist 2004 a. ega ka 21. detsembrist 2007 a. ei ole dünaamikas mingeid olulisi muutusi märgata. Arvata võib, et siiski 21. detsembril 2007 aastast, kui kadus piirikontroll sisemaapiiridel, toimus muutus, sest juba järgmise aasta (2008) jaanuari kuust algas võltsitud Schengeni viisade avastamine. Enne seda oli avastatud kaks võltsitud viisat aastal 2005.

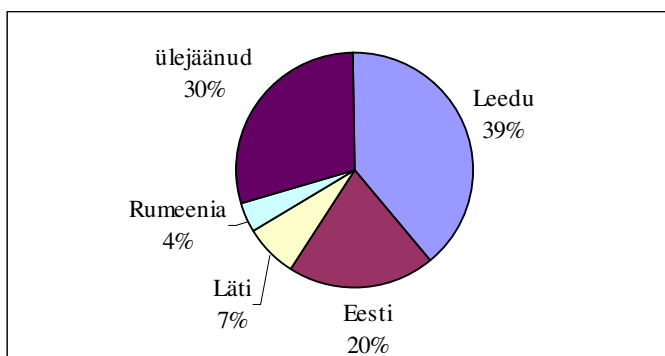
Oluline muutus antud dünaamikat jälgides tekibki aastast 2008 kui avastatud võltsdokumentide tüüpide seast kerkivad esile võltsitud viisad ning elamisload, ületades senise isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide osakaalu. Aastal 2008 avastati kaks isikut ja kodakondsust tõendava dokumendi võltsingut, 15 viisa võltsingut, 11 elamisloa võltsingut ning kaheksa muu dokumendi võltsingut. Alates aastast 2009 on erinevuse osakaal teatud määral tasakaalustunud. Võltsitud isikut ja kodakondsust tõendavat dokumente oli seitse, võltsitud viisasid kuus, võltsitud elamislobasid kuus ning muid dokumente 11.

3.3 Võltsdokumentide riiklike kuuluvuste dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Selle ajavahemiku jooksul on avastatud kõige enam võltsitud Leedu Vabariigi dokumente, kokku 123 dokumenti, sellele järgnevad Eesti Vabariigi dokumendid 63 korda ning Läti vabariigi dokumendid 23 juhtumiga.⁶¹

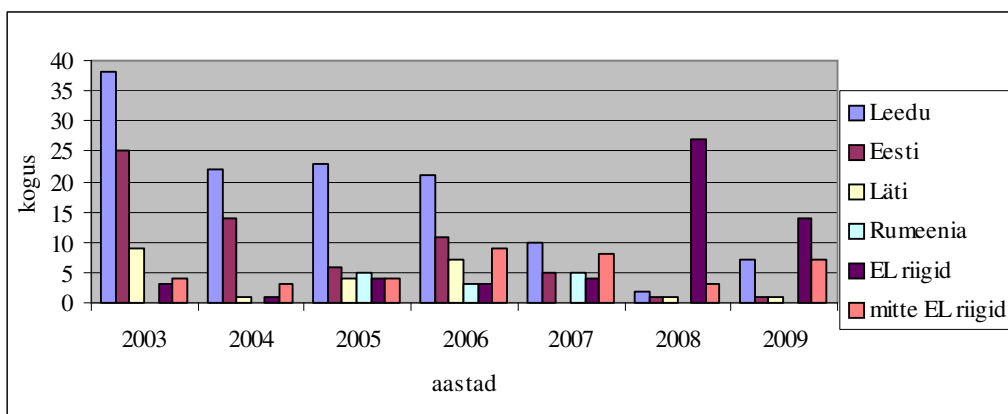
⁶¹ Vt joonis 3.

Joonis 3. Riigid, mille dokumente on avastatud enim võltsituna 2003-2009

Koguse poolest järgmised on Rumeenia dokumendid, kokku 13 võltsitud dokumenti, ülejäänud juhtumid jäävad kõik alla kümne juhtumi. Rumeenia võltsdokumentide avastamine piirdus teatud perioodiga 2005 a.-2007 a. (2005 a. – viis võltsdokumenti, 2006a. - kolm võltsdokumenti ning aastal 2007 - viis võltsitud dokumenti) peale seda ei ole enam võltsitud Rumeenia dokumente avastatud. Kokku on avastatud 33 eri riigi dokumentide võltsingut. Kuigi koguseliselt on avastatud kõige rohkem Leedu vabariigi dokumente on dünaamika osas toimunud oluline muutus.⁶²

Joonis 4. Võltsimiseks kasutatud dokumentide riiklike kuuluvuste dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Kardinaalseid muutusi ei ole aastavahemikus 2004⁶³ - 2007.⁶⁴ Kuid aastast 2008 on võimalik täheldada olulist muutust. Nii Leedu kui Eesti dokumentide osakaal on oluliselt vähenenud alates aastast 2008 ning tõusnud on Euroopa Liidu teiste liikmesriikide võltsitud dokumentide osa. Antud

⁶² Vt joonis 4.

⁶³ 1. mai 2004 hakkas Eesti vabariik kohaldama osaliselt Schengeni sätteid.

⁶⁴ 21. detsember 2007 kadus piirikontroll sisepiiridel v.a Lennart Meri Tallinna Lennujaam

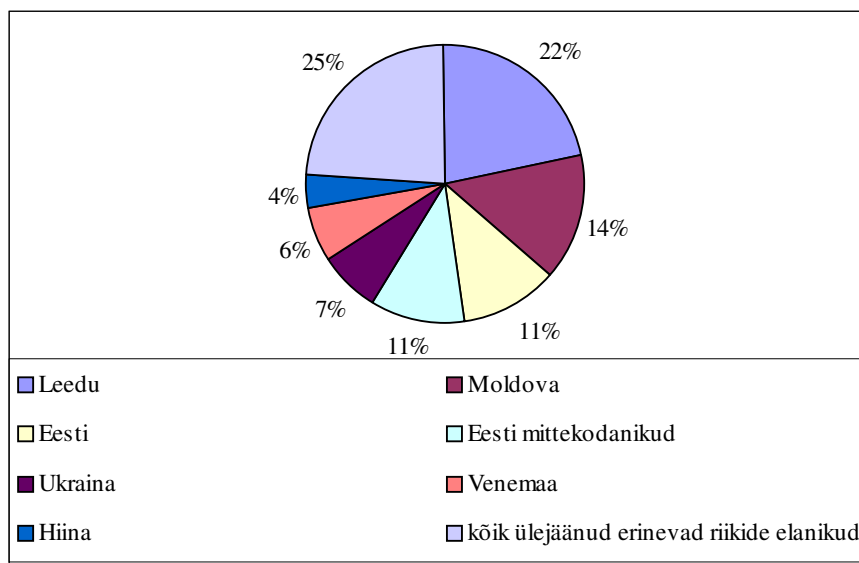
aastast hakati avastama just EL riikide viisade ja elamislubade võltsinguid. Antud dünaamikat jälgides võib täheldada, et kolmandate riikide dokumentide võltsingud on pidevalt esindatud, isegi väikese tõusu on teinud aastatel 2006, 2007 ja siis taas 2009 a.

3.4 Võltsdokumentidega avastatud isikute päritolu dünaamika ajavahemikul 2003-2009

Kokku on antud hetkeni, piirikontrolli tulemusena, tuvastatud 35 erineva riigi kodanikku, kes on esitanud võltsitud dokumente piiri ületamiseks. Järjestades nad koguseliselt, alates suurimast on seitse esimest järgnevad:

1. Leedu – 69 juhtumit
2. Moldova – 45 juhtumit
3. Eesti – 35 juhtumit
4. Eesti mittekodanik – 34 juhtumit
5. Ukraina – 23 juhtumit
6. Venemaa – 20 juhtumit
7. Hiina – 12 juhtumit

Samuti tuleb siin välja, et Leedu riigiga seotud elanike osa on märkimisväärne.⁶⁵

Joonis 5. Võltsdokumentiga avastatud isikute päritolu osakaal.

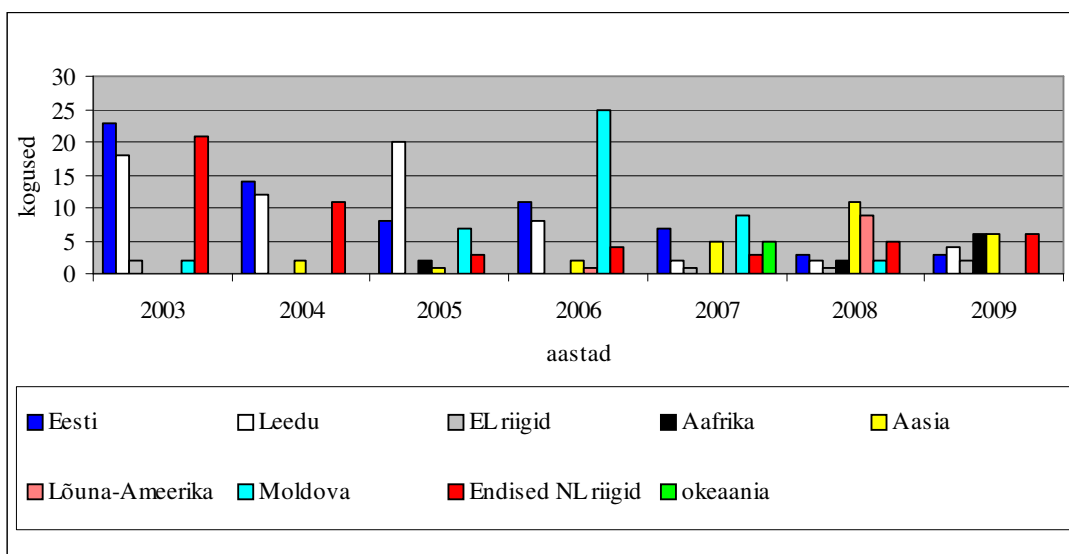
⁶⁵ Vt joonis 5.

Kuigi Leedu osa on proportsionaalselt võttes suur, ei saa siit järeldada, et samasugune tendents ka tulevikus jätkub. Olukorrast parema ülevaate saamiseks peab jälgima dünaamikat antud valdkonnas.⁶⁶

Perioodi alguses on ülekaalus Leedu, endise Nõukogude Liidu (edaspidi: NL) ja Eestiga seotud isikute arv, kuid muutus toimub aastast 2005 kui Eesti osa väheneb, samas säilib veel Leedu osa, kuid tekivad juurde muud piirkonnad nagu näiteks Aasia ja Aafrika.

Aastal 2006 oli tunda survet Moldovaga seotud isikute poolt, Võltsinguid avastati 25 korda. Järgmisel aastal Moldovlaste osa väheneb, 2007 a. – üheksa juhtumit. Aastast 2007 läheb piirkondade esindatus mitmekesiseks, seda tänase päevani.

Leedu osa ei kao, kuid muutub võrreldes eelnevate aastatega marginaalseks. Kogu perioodi jooksul on alati fikseeritud endise NL riikidega seotud isikute huvi võltsdokumentidega piiri ületada. Endise NL riikidega seotud isikute osa langes 2004. aastal, kuid alates aastast 2005 on märgata tõusu ja stabiliseerumist. Pärast sisepiiridelt kontrolli kadumist on toimunud muutus selles, et enne domineerinud piirkonnad, kust tulid võltsdokumentidega isikud, on muutunud ning kaardile on tekkinud hoopis uued lähteriigid.

Joonis 6. Võltsdokumentidega avastatud isikute päritolu dünaamika ajavahemikul 2003-2009

⁶⁶ Vt joonis 6.

Kuigi prognoositi, et pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga võib sageneda isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide võltsimine, ning intensiivistub SRÜ elanike osa võltsdokumentide kasutajate hulgas,⁶⁷ siis seda siiski ei juhtunud.

3.5 Võltsdokumentides kasutatud võltsinguliikide dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009

Dokumentide võltsingu liigid ei ole ametlikult kinnitatud, vaid on kokkuleppelised. Võltsingu liigid on rahvusvaheliselt sarnased ja arusaadavad. Võltsitud dokumentide jaotus on välja toodud „Piirikontrolli juhendi „M“ osas.

1. Täielikult võltsitud dokument – dokument, mis on algusest lõpuni valmistatud võltsija/võltsijate poolt;
2. Osaliselt võltsitud dokument - dokument, mis on küll ehtne, kuid mille mistahes osi, kandeid või andmeid on osaliselt muudetud;
3. Järgitehtud dokument – dokument, mis jäljendab eksisteerivat dokumenti;
4. Pseudodokument ehk fantaasiadokument – dokument, mis kujutab endast olematu riigi, organisatsiooni või tunnustamata organisatsiooni dokumenti.

RDK kasutab oma statistikas võltsingute jaotust veidi erinevalt. Põhjuseks on see, et täpsema statistika saamiseks on vaja selline võltsingu liik nagu osaline võltsing omakorda lahti jaotada.

Osaline võltsing on liialt üldine ning hõlmab endas erinevaid jaotusi, mille tulemusena on info liiga pealiskaudne, et sellest head analüüsi koostada. RDK poolt fikseeritud statistikas kasutatakse järgmiseid võltsitud dokumentide jaotusi:

1. Fotovahetus – tegemist on osalise võltsinguga, mille puhul ehtsal dokumendil on vahetatud isiku foto.
2. Täielik võltsing - dokument, mis on algusest lõpuni valmistatud võltsija/võltsijate poolt. Siia kuuluvad ka fantaasiadokumendid.
3. Dokumendi kuritarvitamine – Teise isiku korras dokumendi kasutamine. Antud mõiste on ainukesena seaduses mainitud. KarS § 349. „Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine. Teise isiku nimele väljaantud tähtsa isikliku dokumendi kasutamise eest või enda nimele väljaantud tähtsa

---

⁶⁷ Jüri Saar, Anna Markina, Aigi Resetnikova, Jaan Ginter, Jaan Sootak, Andres Parmas, “ Eesti õiguskaitseasutuste koostöö Euroopa Liidu liikmesriikidega piiriülese kuritegevuse tõkestamisel (olukord enne ja pärast liitumist Euroopa Liiduga)” uurimisprojekti lõpparuanne, TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. Tartu Ülikooli õigusteaduskond. Tallinn (2003), lk 56 kättesaadav Riigikantselei kodulehel <www.riigikantselei.ee/failid/2_uurimus.pdf> (20.03.2010).

isikliku dokumendi teisele isikule kasutamiseks andmise eest eesmärgiga omandada õigusi või vabaneda kohustustest.⁶⁸

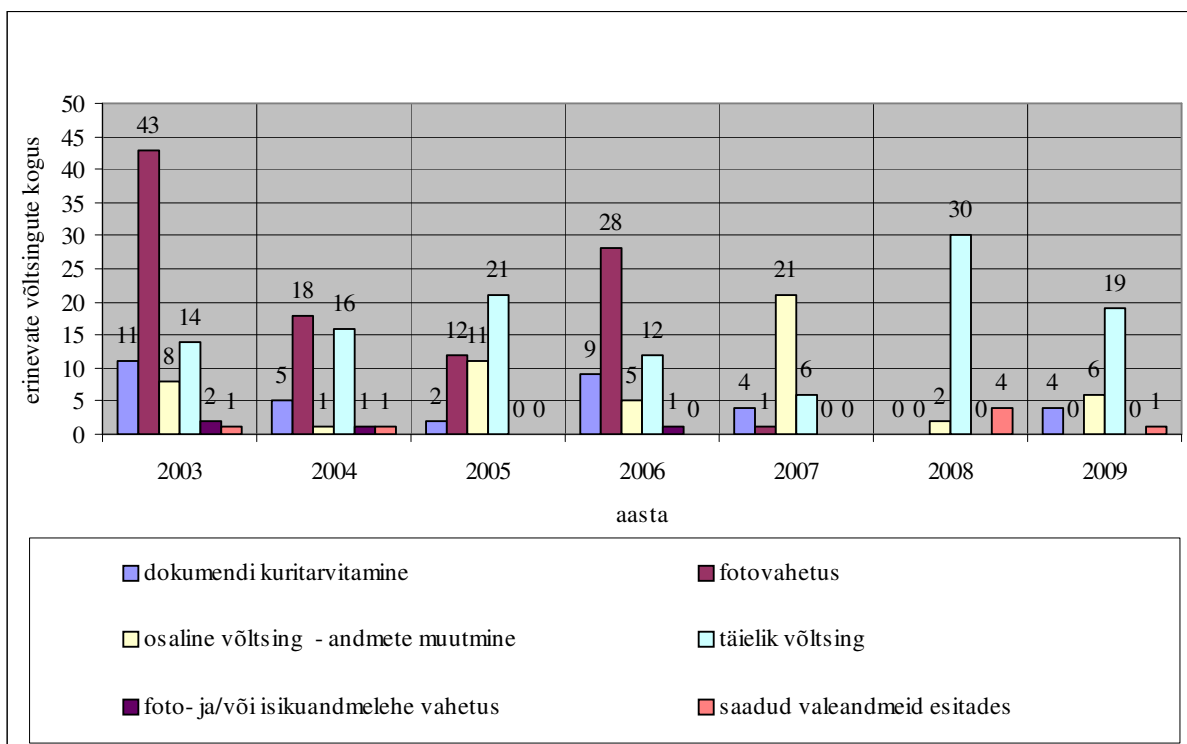
4. Osaline võltsing, andmete muutmise – tegemist on osalise võltsinguga, milles on võltsitud andmeid sissekannete osas.

5. Foto ja isikuandmete vahetus - tegemist on osalise võltsinguga, milles on võltsitud sissekandeid isikuandmete osas ning teostatud fotovahetust.

6. Dokument saadud valeandmeid kasutades - valede andmete või võltsitud dokumentide alusel välja antud õige dokument. Kõige raskem avastada, sest tuleb uurida väljaandmise alusdokumente.

Antud töö autor kasutab võltsinguliikide dünaamikas RDK poolt fikseeritud liigitus.

Võltsingu liikide dünaamikas on märgata antud ajajooksul teatud muutusi.⁶⁹

Joonis 7. Võltsidokumentides kasutatud võltsinguliikide dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009

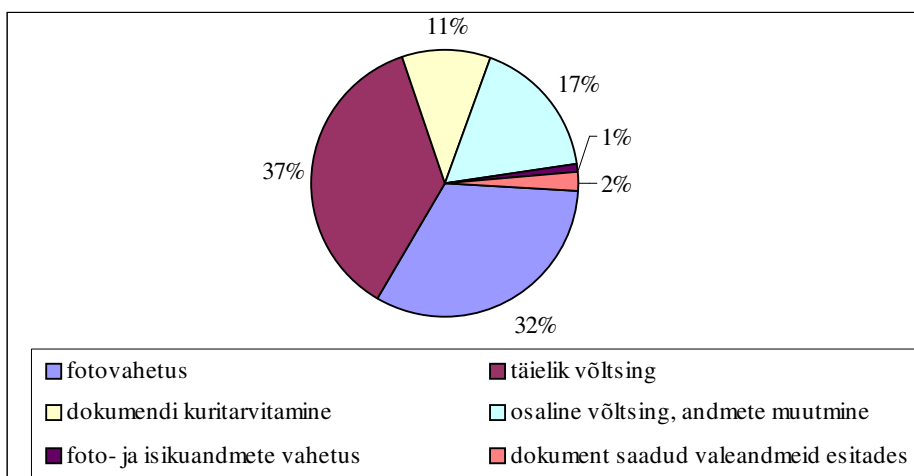
Perioodi alguspoolel domineerib võltsingutüüpidest enim fotovahetus, kuid aastal 2007 on seda tüüpi võltsingut avastatud ainult üks kord ning järgmistel aastatel ei ole sellist võltsingut enam avastatud.

⁶⁸ Karistusseadustik, 06.06.2001, jõustunud 01.09.2002 - RTI, 06.07.2001, 61, 364, §349

⁶⁹ Vt joonis 7.

Pidevalt, läbi perioodi on avastatud täielikult võltsitud dokumente ning aastal 2008 on sellise võltsinguga avastatud dokumentide maht kõige suurem, kõigist 36 juhtumist 30 oli tegu täieliku võltsinguga. Tähelepanu tuleb pöörata samuti 2008 aastal sellele, et neljal korral on tuvastatud õige dokumendi väljastamist võltsitud algandmete põhjal. Arvatavasti on statistilised muutused seotud Schengeni ühtse infosüsteemi kasutuselevõtuga, eriti nende dokumentide puhul, mis on väljastatud valeandmeid kasutades ning sisepiiridelt piirikontrolli kadumisega ja Schengeni viisaruumiga liitumisega, mis muudab ebaseaduslikult piiriületust soovivate isikute tegutsemise strateegiaid.

Kui võrrelda antud perioodi jooksul avastatud võltsinguliikide koguseid siis enamuse moodustavad täielikult võltsitud dokumendid.⁷⁰ Sellele järgneb fotovahetus, mis dünaamika osas näitab siiski langus trendi. Siis tulevad osaline võltsing, andmete muutmise ja dokumentide kuritarvitamine.

Joonis 8. Protsentuaalne suurusjärk võltsdokumentides kasutatavate võltsingutüüpide osas.

3.6 Registreeritud piiriületajate dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009

Autor toob võrdlusmaterjaliks välja piirivalve poolt registreeritud piiriületajate hulga uuritava ajavahemiku jooksul, et täheldada, kas on toimunud isikute liikumise mahus muutusi aja jooksul.

Aastal 2003 kontrollis ja registreeris Piirivalve 14,2 miljonit piiriületajat.⁷¹

Aastal 2004 kontrollis ja registreeris Piirivalve 16,4 miljonit piiriületajat.⁷²

Aastal 2005 kontrollis ja registreeris Piirivalve 17,3 miljonit piiriületajat.⁷³

⁷⁰ Vt. joonis 8.

⁷¹ "Isikute piiriületuse statistika 1996 – 2005", Lembit Võime, Meelis Kivi, Jaan Rõõmus, Kaisa Pungas, Riin Kiik, *Eesti Piirivalve, Estonian Border Guard 1922 – 2007* (Piirivalveamet: OÜ DuoGraaf, 2007), lk 110.

⁷² Piirivalveamet, "Isikute piiriületuse statistika 1996 – 2005", *ibid*, lk 110.

Aastal 2006 kontrollis ja registreeris Piirivalve 16 miljonit piiriületajat.⁷⁴

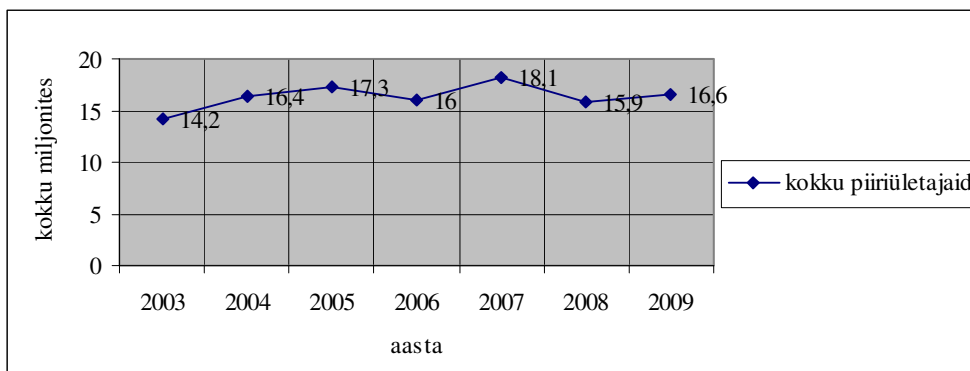
Aastal 2007 kontrollis ja registreeris Piirivalve 18,1 miljonit piiriületajat.⁷⁵

Aastal 2008 kontrollis ja registreeris Piirivalve 15,9 miljonit piiriületajat.

Aasta 2008 piiriületajate koguarvu vähesust kommenteeriti Piirivalveameti poolt järgnevalt: “Piiriületajate üldarvu vähenemine on tingitud sisepiiridel toimuva piiriülese liikumise kohta käiva statistika puudumisest, kuid arvestades varasemate aastate trendi, kus lõunapiiri piiriületajate arv jääb kogu piiriületuste hulgast 19-21% sisse, siis oletuslikult võib 2008.aasta piiriületajate koguarvuks lugeda ca 19,2 miljonit, mis sisuliselt tähendab 5%-list piiriületajate tõusu võrreldes 2007.aastaga.”⁷⁶

Aastal 2009 kontrollis ja registreeris Piirivalve 16,6 miljonit piiriületajat.⁷⁷

Piiriületajate hulga muutus on aastate jooksul olnud stabiilne.⁷⁸ Keskmine registreeritud piiriületajate arv on 16,3 miljonit.

Joonis 9. Registreeritud piiriületajate dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009

Suuri muutusi ei ole ning dünaamika näitab stabiilsust, seda arvesse võttes võib järeldada, et tulevikus olulist suurenemist ega ka vähenemist ei ole ette näha.

⁷³ Piirivalveamet, “Isikute piiriületuse statistika 1996 – 2005”, *ibid*, lk 110.

⁷⁴ “Statistical tables”- Peter Futo, Michael Jandl (eds.), *2006 Yearbook on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking on Central and Eastern Europe. a Survey and Analysis of Border Management and Border Apprehension Data from 20 States* (International Centre for Migration Policy Development, Vienna 2007. Austria. Printed and bound in Hungary), p 112

⁷⁵ “Statistical tables”- Peter Futo (ed.), *Yearbook on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking on Central and Eastern Europe in 2007. A Survey and Analysis of Border Management and Border Apprehension Data from 20 States* (International Centre for Migration Policy Development, Vienna 2008. Austria. Printed and bound in Hungary) p 107.

⁷⁶ Piirivalve tegevuse 2008 aasta kokkuvõte, Piirivalveameti peadirektori 25.03.2009 käskkirjaga nr 57, lk 11.

⁷⁷ andmed Politsei- ja Piirivalveametist

⁷⁸ Vt joonis 9.

4 PROGNOOS VÕLTSDOKUMENTIDE AVASTAMISE DÜNAAMIKAST JA SEDA MÕJUTAVATEST TEGURITEST

4.1 Uuringu meetoodika

Võltsdokumentide avastamise dünaamika võimalikuks prognoosiks ja dünaamikat mõjutavate tegurite väljaselgitamiseks kasutas autor ekspertide intervjuerimist ehk eksperdiintervjuud. Antud intervjuu liigis ei paku huvi intervjueritav kui inimene vaid eksperdi arvamus teatud valdkonnas. Potentsiaalselt olulise info ulatus on siin märksa piiratum kui teiste intervjuude puhul.⁷⁹ Ekspert hinnanguid kasutatakse ulatuslikult mitmesuguste nähtuste prognoosimisel.⁸⁰

Kasutatud meetoodika valis autor sellepärast, et selline andmekogumismeetod on väga paindlik ja võimaldab paigutada tulemusi laiemasse konteksti. Kuna antud dünaamika võib olla seotud paljude aspektidega on intervjuu oma olemuselt uurimisviis, mis annab teema kohta palju vastuseid ning vajadusel on võimalik vastuseid täpsustada. Intervjuu käigus võib tekkida olukord, kus intervjueritav räägib teemast rohkem, kui intervjuerija on suutnud ette näha. Samas saab intervjuu käigus paluda ka seisukohtade põhjendusi.⁸¹

Autor kasutas uuringu läbiviimiseks teemaintervjuud, mis viidi läbi individuaalintervjuuna. Eelnevalt oli intervjueritavaid informeeritud teemast ning kokkulepitud aeg, millal on intervjueritav valmis intervjuud andma. Intervjuusid lindistati eelneval kokkuleppel intervjueritavaga. Salvestatud intervjuud on lisatud antud tööle (vt. lisa 9).

Autori poolt olid ettevalmistatud teemaga seonduvad küsimused (vt. lisa 5), kuid need täitsid pigem teema arendamise eesmärgi, et välistada ebaproduktiivseid teemasid⁸² ning olenes ka isiku töö eripärast ehk alati ei saanud kogu küsimustikku kasutada, kuna isik ei omanud antud infot. Tegemist oli poolstruktureeritud intervjuuga. Intervjuu käigus esitati lisa küsimusi või kui intervjueritav oli

⁷⁹ Meri-Liis Laherand, „Kvalitatiivne uurimisviis“ (Tallinn: OÜ Infotrükk, 2008), lk 199.

⁸⁰ Ants Kõverjalg, „Teadustöö meetoodika alused I“ (Tallinn: Trükkal, 1993), lk 70.

⁸¹ Hirsjärvi, S. Remes, P ja Sajavaara, P. 2004. Uuri ja kirjuta [Tutki ja kirjoita]. Tõlge eesti keelde: I. Kraav, T. Kuurme, U. Kala, M.-L. Laherand, V. Maansoo ja J. Orn. Tallinn Kirjastus Medicina. (originaal on publitseeritud Kuustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2004), lk 191-199.

⁸² Laherand, Kvalitatiivne uurimisviis, *supra nostra* 82, lk 199.

eelnevalt juba oma vestluse käigus käsitletud mõnda järgnevat küsimust siis jäeti antud küsimused ära.

Intervjueeritavateks valis autor oma ala eksperte ja juhtivspetsialiste, kes oma ametikoha poolest omavad ülevaadet kogu protsessist, mis on seotud võltsdokumentide avastamise dünaamikaga või sellega seotud analüüsidega ja prognoosidega. Kuna antud ala eksperte Eestis, kes omavad head ülevaadet antud teemast nii Eesti siseselt kui ka globaalsemalt, on vähe, siis tuli kaasata intervjueeritavate hulka ka neid spetsialiste, kes ei tegele igapäevaselt võltsitud dokumentidega, kuid kaudselt on siiski sellega seotud. Ekspertide ja spetsialistide nimekiri koos ametikohtadega lisatud antud tööle (vt. lisa 6).

Ekspertiintervjuude põhjal saadi mittesõltuvaid iseloomustusi antud teema kohta mitmelt eksperdilt eraldi. Intervjuu käigus mitte ainult ei kirjeldatud nähtusi vaid suunavate lisa küsimustega saadi neile ekspertide poolt antud selgitused ja seosed. Nende iseloomustuste analüüsi alusel antakse hinnang uuritavale teemale. Intervjuud korrastatakse ning kategoriseeritakse autori poolt kvalitatiivse analüüsi põhjal ehk siis ei mõõdetata intervjuusid arvuliselt vaid saadakse sünteesitud arusaam.⁸³

Järgnevalt annab autor sünteesitud ülevaate intervjueerimiste tulemustest.

4.2 Ekspertintervjuude analüüs

Personali valikust algab kogu kontrolli kvaliteet, võltsitud dokumentide avastamise tulemused kui ka muutused. Kuigi personali valikut mõjutavad paljud tegurid, nende hulgas peamiselt majanduslik olukord ning tööjõuturg, peeti oluliseks, mitte lasta alla standardeid vähese tööjõu saadavusel. Pigem panustada olemasolevale personalile ning mõned aastad mitte koolitada pealekasvu ainult täituvuse eesmärgil ja harida allapoole arvestust isikuid, kelle teadmised või väärtushinnangud võivad hakata pärast pärssima nii organisatsiooni taset ja läbi selle riigi sisejulgeolekule. Taoliste inimeste koolitamine oleks, ka peale ohu, asjatu ressursi raiskamine. Võimalikuks lahenduseks personali valikus peeti seda, et koostada kitsamat laadi kutsesobivustest, mis aitaks personali valida enne koolitamise algust.

---

⁸³ Ants Kõverjalg, "Teadustöö metoodika alused I", *supra nota* 80, lk 58-64.

Oluliseks teguriks, mis põhjustab muutust võltsdokumentide avastamises, peeti väljaõpet. Momendi väljaõpet peeti heaks. Võrreldi küll teadmiste ja oskuste suhet erinevatel kontrolli astmetel, kuid kokkuvõtvalt oldi väljaõppega rahul, pigem isegi kiitval seisukohal. Antud taset näitab ka stabiilne võltsdokumentide avastamise dünaamika, see tähendab, et ei ole märgata suuri muutusi kummaski suunas.

Võrreldes Eesti oskusi ja väljaõpet teiste EL riikidega, siis ekspertide arvamuse kohaselt platseerume pigem antud kontekstis paremate hulka. Eestis vastab, alates aastast 2005 ka piirivalveametnike väljaõpe nõutud normidele,⁸⁴ mis omakorda tagab taset.

Eriti heal arvamusel oldi meie kolmanda taseme kontrolli ekspertide teadmiste ja oskuste suhtes, kes intervjuueeritavate arvamuse kohaselt võiksid olla EL riikide seas juhtivate riikide nimistus, seda isegi olukorras, kus Eesti riik omab antud teemal lühiajalist kogemust.

Kuigi momendi taset hinnati heaks, oldi arvamusel, et selle säilitamiseks peab vastava töö eripäraga inimeste taset pidevalt kontrollima ja vajadusel tõstma. Kuigi üldine aramus oli, et sisekoolitus on andnud teatud tulemust, on selles siiski veel palju arenguruumi. Probleemseks peeti sisekoolitajate pedagoogilisi oskusi. Erialaspetsialist ei ole alati hea koolitaja ja vastupidi. Olukorra lahendamiseks peaks igale juhtumile lähenema individuaalselt või siis looma ühtse sisekoolituse spetsialistide tuumiku, kes on oma ala eksperdid ja head koolitajad ning tegelevad pideva enesetäiendamisega ning kelle põhitööks olekski koolitus. Sisekoolitaja ei tohi olla hõivatud teiste tegevustega, mis segavad tal oma põhitööd teha. Kindlasti peab koolitus olema suunatud põhitegevusele ning õpe peab olema järjepidev ning süsteemne. Olukorda saaks parandada ka e-õppe arendamine ja kasutuselevõtt, mis hoiaks kokku nii aega kui ka ressursi.

Piirikontrolli mitte teostavate politseiametnike väljaõppe osas tunnistati dokumendikontrolli alase väljaõppe mahu väiksust, kuid see on põhjustatud antud ametnike töö eripärast, mitte tahte puudumisest või võimaluste olemasolust.

Esmases väljaõppes, kui isik alustab õpet koolis, peaks dokumentidekontrolli väljaõpe olema ühes tsüklis ning peale seda kohe praktika. Peale praktikat peaks olema veel kord kinnistav väljaõpe dokumentidekontrolli osas, kus isik saab juba oma kogemusele tuginedes olukorda teisiti hinnata. Dokumentidekontrolli alane väljaõpe ei tohi olla hajutatud vaid koondatud ühte.

---

⁸⁴ Piret Teppan, "Eesti piirikontrolli teostavate ametnike koolitus, tööalase koolituskvaliteedi tõstmise võimalused ja ametialase õppematerjali koostamine". [Magistritöö] Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool (2006), lk 21.

Ohuteguriks tulevikus võib saada politsei- ja piirivalveametnike ühtne väljaõpe. Kui antud õpe saab olema ühtne ning ei toimu eraldi spetsialiseerumist, siis võib selle tulemusena dokumentidekontrolli oskused, teadmised piiril väheneda, mis omakorda mõjutab kindlasti võltsingute avastamise võimekust. Rõhutati spetsialiseerumise säilimist, kuid võimaliku plussina toodi välja, et võib tekkida suurem personali valik ametkonna siseselt ning võimalikele spetsialistidele saab pakkuda meelepärast väljundit.

Tehnilise baasiga ollakse rahul. Seadmed on konkurentsivõimelised ja kvaliteetsed. Pigem **on tekkinud olukord, kus isikkoosseis ei oska seadmeid kasutada ja nende efektiivsust maksimaalselt ära kasutada.** Oluliseks peeti infotehnoloogiliste võimaluste arengut, erinevaid andmebaase, mis on võimalikult operatiivsed, kergelt kasutatavad ning võimalikult värske andmetega.

Tugiteenuse roll põhitegevuse toetamiseks omab dünaamika seiskohalt olulist tähtsust. Dokumentide kontrollija peab omama head tuge, et oma töös kindel ja kvaliteetne olla. Olukorda on tunduvalt parandanud pädevuse viimine kohapeale piiripunkti ja kordonisse teiseastmekontrolli spetsialistide näol. Kindlasti annab see oma mõjutusi veel ka tulevikus.

Arendamist vajab analüütiline tegevus. Üldise suundumuse analüüs puudub. Andmed, mis kogutakse piirilt on küllaldased aga analüütiline tagasiside on olnud süstematiseerimata. Ilma sellise analüütilise infota on profileerimine ja prioriteetide seadmine raskendatud, mis kindlasti omakorda mõjutab võltsdokumentide avastamist.

Momendil on võltsingute tase keskpärane aga tunnistati, et võltsingute tase pigem tõuseb, kuigi see on alati seotud ka dokumendiga, mida on kasutatud võltsimiseks. Juhul kui võltsitava dokumendi turvatase on madal, siis võib ka võltsing olla lihtne ja algeline. Võltsingu taseme tõus on tingitud sellest, et kättesaadavaks on saanud paremad tehnilised seadmed ja elemendid. Tehnika areng toob kaasa nii turvaelementide taseme tõusu kui ka nende võltsimise taseme tõusu.

Tulevikus võib tekkida olukord, kus võltsingu ja originaali vahet ei olegi võimalik eristada ilma spetsiaalsete seadmeteta. Praegust võltsingu taset arvestades on seda võimalik tuvastada esimese astme kontrollis või vähemalt peaks tekkima ametnikul kahtlus dokumendi õigsuses.

Avastatud on ka Eestis tehtud võltsdokumente, kuid nende tase on madal. Rahvusvahelisi reisidokumente ei ole intervjuueeritavate andmeil avastatud. Oluliselt määrab võltsingu taseme

huvitatus antud dokumendist ja selle dokumendi rahvusvahelises, näiteks EL ühisraha euro võltsingud on väga heal tasemel, tavakasutaja ei oleks suuteline võltsingut ja originaal eristama, ainult eksperdi tasemel on seda võimalik teha.

Isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide võltsimise suurenemist spetsialistid ette ei näe, pigem jääb see praegusele tasemele. Kuid suurenemine võib toimuda kui suureneb nende riikide arv, kes saavad EL riikides viisa vabalt liikuda või kui Schengeni viisaruumiga liitub veelgi riike. Oluliselt võib suureneda võltsdokumentide osakaal siis kui EL ja Venemaa peaks sõlmima viisavabaduse, antud viisavabaduse võimalust pidi üks ekspertidest vägagi tõenäoliseks.

Võltsingute osas kindlasti kasvab viibimislubade tõendavate dokumentide ehk Schengeni viisade ja EL riikide elamislubade võltsimine. Mainitud dokumentide võltsimist põhjustab nende väiksem turvatase võrreldes isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide turvatasemega. Seda näitab kujundlikult praegune dünaamika, et hetkest kui riiki sai siseneda Schengeni viisaga, siis prioriteedid muutusid, enam ei pidanud isikut ja kodakondsust tõendavaid dokumente võltsima, piisas ainult viisa võltsingust.

Viisavabade riikide lisandumisel siiski viisade võltsimine väheneb ning vähenemine tuleb ka siis kui kasutusele võetakse EL ühtne süsteem VIS. Peale antud andmebaasi kasutusele võttu võib viisade võltsimine märgatavalt väheneda või lausa kaduda. Põhjustab seda kiire ja operatiivne viisade kontrollimine andmebaasist. Samas võib see olukord taastada isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide ja EL riikide elamislubade võltsimise.

EL riikide elamislubade võltsimises näevad eksperdid tõusu. Põhjustavad seda mitmed tegurid. EL ei ole kasutusele võetud ühtset elamislubade vormi ning osade liikmesriikide elamisload on turvatasemelt algelised. Paljudes liikmesriikides pole kasutusel elamislubadega elavate isikute andmebaasi või on selle kasutamine komplitseeritud ning momendil arendamist ühtse elamislubade andmebaasi suunas ei toimu.

Võltsdokumentidega piiri ületavate isikute hulk pigem suureneb. Põhjuse selleks annab Eesti kuulumine EL ja Schengeni viisa ruumi. Huvitatute hulk, kes soovivad pääseda EL laieneb nüüd ka Eestile. Kuigi Eesti Vabariik ei ole EL soovijate sihtriigiks on Eesti siiski läbitavaks riigiks. See oleneb suuresti piirivalvamise kvaliteedist - kui võltsdokumentidega piiriületused järjest ebaõnnestuvad siis püütakse mõnda teist moodust või hoopis mõne teise EL riigi piiri.

Võltsdokumentide osa on ja saab olema suurem riiki sisse tuleval suunal. Kindlasti saab olema suurem osa sellistel juhtumitel, mille puhul tullakse riiki sisse seaduslikult, kuid riigis sees olles rikutakse viibimisalust või siis liigutakse edasi vajalikku sihtriiki ja taotletakse seal asüüli. Võltsdokumente kasutavate isikute hulgas jäävad domineerivaks kolmandate riikide kodanikud, EL riikide kodanike osa jääb väheseks. Riigist välja suunal kasutatakse võltsdokumente pigem seoses varaga.

Võimalikuks riski põhjustajaks ja võltsdokumentidega seotud juhtumite arvu suurendajaks on see, kui Tallinnasse hakkavad tulema otselennud võimalikest ebaseadusliku sisserändega seotud riskipiirkondadest. Intervjuus toodi näide, et lennuühendus Ateenaga juba tõstab seda riski. Kuigi Kreeka on EL liige, on Ateena lennujaam suureks ebaseadusliku sisserändega seotud riskiks muutunud. Samuti lennud näiteks Süüriasse, Türgi, Jordaaniasse. Samu riske võivad tõsta ka uued bussi- ja rongi liinid, mis tulevad Venemaa suunalt.

Võltsinguliikide seas hakatakse kindlasti rohkem kasutama täielikku võltsingut ja dokumentide kuritarvitamist ja dokumentide hankimist valeandmeid esitades.

Mõninga aja möödudes hakkame kindlasti kokku puutama võltsitud elektrooniliste dokumentidega, mis loob hoopis uue tahu võltsdokumentidega soetud temaatikas. Täieliku võltsingu olemasolu ja kasutamise võimaluse loob olukord, kus kõikide maade dokumentidest ei ole lihtsalt võimalik ülevaadet saada, seda teadmist kasutatakse ära. Olukorda aitab siiski parandada andmebaaside olemasolu ja koostöö. Dokumentide kuritarvitamine on aga seadusrikkujale kõige vähem ressursi nõudev võimalus.

Kõik spetsialistid mainisid, et olulise muutuse võltsdokumentide dünaamikasse toob endaga kaasa elektrooniliste dokumentide kasutuselevõtt ehk antud juhul kiibiga dokumendid ning biomeetriliste andmete salvestamine neile, mida piiriületusel võrreldakse isiku omadega, kes seda dokumenti esitleb. Sellega kaasneb ka automaatne, mehitamata piiriületuse kontroll, millel on ka oma mõju võltsdokumentide avastamise dünaamikale. Lähim naaber, kes on kasutusele võtnud automaatsed piirikontrolli on Soome Vabariik.⁸⁵

Tehnika suurema kasutusele võtuga võib siiski järgneda teatud oht, et hakatakse liialt tuginema tehnikale ning tavaline profileerimine ja isikuga suhtlemine ning elementaarsed

---

⁸⁵ Rajanvartiolaitos, "Automaattiset rajatarkastuslinjastot Vaalimaalle Линии автоматического пограничного контроля в Ваалимаа Trial use of automated border control lanes begins at Vaalimaa" (09.12.2009) <www.raja.fi/rvl/bulletin.nsf/PFBD/930195166B015836C22576870022A4DF?opendocument>(26.03.2010)

dokumendi kontrolli võtted võivad jääda tahaplaanile. Sellega seoses võivad kaduda või ununeda momendil tavalised dokumendi kontrolli oskused ja teadmised.

Momendil on elektrooniliste ja biomeetriliste andmete kasutuselevõtt olnud riigiti erinev, seda pärsib ka antud dokumentide töökindlus. Momendil kui elektrooniline seade ei tööta loetakse siiski dokument kehtivaks, mis on andnud võltsijatele võimaluse elektrooniline seade lihtsalt rikkuda ja teostada võltsingut dokumendis. Kui antud reegel muutub, siis väheneb võltsitud dokumentide osa. Sama tunnistati ka viisadega seotult. Kui tulevad kasutusele kiibiga viisad, siis nende võltsimine väheneb ning kui viisa saab olema elektrooniline ehk viisa kleebis kui selline kaob ja viisa eksisteerib ainult andmebaasides, siis kaob ka nendega manipuleerimine.

Avastatud võltsdokumentide hulk võib tõusta kui rakendatakse rohkem kompensatsiooni meetmeid ja siseriiklikult ehk vabaliikumisealas tõhustatakse kontrolli. Kui viibimisaluseid hakkavad kontrollima samuti korrakaitse ja liiklusjärelvalvega tegelevad PPA ametnikud, siis selle tulemusena on põhjust arvata, et juhtumite arv suureneb. Kuid see eeldab nii vastavate teadmiste olemasolu kui ka võimaluste ja tugiteenuste loomist antud ametnikele.

Võltsitud dokumentide kasutamist ja ebaseaduslikku sisserännet pidasid eksperdid seotuks kuid võltsdokumentide avastamise dünaamikat ebaseadusliku sisserändega mitte. Seda näitab ebaseadusliku sisserände muutuv trend kasutada ebaseaduslikuks piiriületuseks muid võimalusi peale võltsdokumendi kasutamise. Võltsdokumente kasutatakse pigem siis kui ollakse sisenenud riiki või siis tagavara võimalusena.

Olulised tegurid, mida enamus eksperte esile tõstsid ja mida eksperdid ei osanud prognoosida, mis muudab võltsdokumentide avastamise dünaamikat, on poliitiline ja majanduslik olukord maailmas. Peale selle veel looduskatastroofid. Antud tegurid panevad liikuma poliitilised põgenikud võimalikest kriisi kolletest või siis majanduspõgenikud, kelle eesmärk on jõuda majanduslikult paremasse ühiskonda ning katastroofide eest põgenevad isikud. Antud sihtgruppidesse kuuluvad isikud võivad kasutada ebaseaduslikuks piiriületuseks võltsdokumente.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli statistika baasil uurida, kas võltsdokumentide avastamise dünaamikas on aja jooksul toimunud muutusi ning milles need muutused väljenduvad ning prognoosida tulevikku.

Töö esimeses pooles tutvustati riigi julgeolekut tänapäevases maailmas ning PPA osa selles. Tutvustati piiri- ja dokumendikontrolli põhimõtteid EL tingimustes ning PPA ametkonna väljaõpet dokumentidekontrolli alal. Piiride valvel ja kontrollimisel on oluline roll riigi sisejulgeolekus, eriti veel tänapäevases globaliseerivas maailmas. Piiride valvamisega ei vastuta meie enam mitte ainult Eesti Vabariigi, vaid kogu EL riikide sisejulgeoleku eest.

Töö teine osa uuris toimunud muutusi võltsdokumentide avastamises ning ekspertide hinnangute põhjal koostati võimalik prognoos ning toodi välja tegurid, mis võivad seda muuta.

Kursusetöös on kasutatud Politsei- ja Piirivalveameti piirivalveosakonna piiriturvalisuse büroo reisidokumentide hinnangu keskuse poolt fikseeritud statistikat.

Uurimusmeetoditeks oli kogitud materjalide analüüs ning spetsialistide intervjuerimine.

Töös püstitati kaks uurimisülesannet, mis said järgmised lahendused:

Esiteks, kas võltsdokumentide avastamise dünaamikas on toimunud muutusi võttes aluseks järgmised kuupäevad:

1. mai 2004 kui Eesti hakkas kohaldama osaliselt Schengeni sätteid
2. 21. detsember 2007 kui kadus piirikontroll sisepiiridelt v.a Lennart Meri Tallinna Lennujaam

Teise ülesandena soovis autor välja selgitada, milline on võltsdokumentide avastamise dünaamika tulevikus ning, mis neid muutusi võivad esile kutsuda.

Peale 1. maid 2004, kui Eesti hakkas kohaldama osaliselt Schengeni sätteid, toimusid võltsdokumentide avastamise dünaamikas järgmised muutused:

1. avastatud võltsdokumentide hulk vähenes;
2. suurenes erinevate riikide dokumentide võltsingute hulk;
3. võltsdokumente kasutavate isikute hulka lisandusid Aasia ja Aafrika riikide kodanikud;

Peale 21. detsembrist 2007, kui kadus piirikontroll sisepiiridelt, toimusid võltsdokumentide avastamise dünaamikas järgmised muutused:

1. kompensatsiooni meetmete rakendamise käigus, suurenesid sisemaal võltsdokumentide avastamise juhtumid;
2. suurenes Schengeni viisade võltsimine;
3. suurenes EL riikide elamislubade võltsimine;
4. suurenes EL riikide dokumentide võltsimine;
5. suurenes erinevate riikide kodanike nimistu, kes avastati kasutamast võltsitud dokumenti;

Teine uurimisülesanne sai järgmised lahendused:

1. suureneb võltsitud Schengeni viisade hulk;
2. võltsitud Schengeni viisade hulk väheneb kohe kui rakendub ühtne andmebaas VIS;
3. võltsitud EL riikide elamislubade hulk suureneb;
4. võltsitud isikut ja kodakondsust tõendavate dokumentide hulk väheneb;
5. võltsdokumentidega riiki sisse tulevate isikute osa on suurem kui riigist välja minevate isikute osa;
6. riigis sees avastatud võltsdokumentide hulk suureneb;
7. võltsdokumentidega piiriületavate isikute hulk suureneb;
8. suureneb dokumentide kuritarvitamine;
9. suureneb vale andmetega dokumentide hankimine;
10. suureneb täieliku võltsingu liigi kasutamine;
11. kui võetakse kasutusele elektroonilised dokumendid ning biomeetrilised andmed väheneb dokumentide võltsimine;
12. tekivad võltsitud elektroonilised dokumendid;

Võltsdokumentide avastamise dünaamikat mõjutavad järgmised tegurid:

1. personali valik - mitte lasta alla standardeid tööjõu värbamisel ja koolitamisel;
2. koolitus – peab olema tagatud kvaliteetne ja konkurentsivõimeline koolitus;
3. erialane spetsialiseerumine – ei tohi luua universaalset ametnikku, kes tegeleb kõikide aladega;
4. tehnika areng – mõjutab nii võltsingute, turvaelementide ja võltsingute avastamise arengut;

5. viisavabaduse muutused – vähendab või suurendab isikute ringi, kes kasutavad võltsitud dokumente ning võib muuta isikut- ja kodakondsust tõendavate dokumentide võltsimise hulka;
6. EL riikide lisandumine – suurendab isikut- ja kodakondsust tõendavate dokumentide võltsimist;
7. elektrooniliste dokumentide kasutusele võtt – tekivad uut tüüpi võltsingud, muutub võltsingute avastamise hulk;
8. automatiseeritud piirikontroll – muutub võltsdokumentide avastamise hulk, liialt hakatakse usaldama automaatikat, mis võib vähendada võltsingu avastamise oskust;
9. andmebaaside areng – paremad, operatiivsemad ja mahukamad andmebaasid parandavad võltsdokumentide avastamise võimekust;
10. otse lennud Tallinna lennujaamast riski piirkondadesse – suurendab riski, et läbi Eesti kasvab ebaseaduslik sisseränne ja läbi selle võltsdokumentide kasutamise juhtumid;
11. poliitiline olukord maailmas – mõjutab isikute hulka, kes tahavad liikuda riikidesse, kus on neile soodsamad tingimused;
12. kriisid ja katastroofid – suurendab põgenike hulka, kes liiguvad teistesse piirkondadesse;

Autor saavutas oma töös püstitatud eesmärgid. Autori soovitusena tuleb antud teemat kindlasti edasi uurida selle mahukuse ja laiahaardelisuse tõttu. Uurimustööd saab rakendada sarnaste uurimustööde edasiarendamiseks või uurida, millised võltsdokumentide avastamist mõjutavad tegurid on suuremate tagajärgedega ning millised on ennetatavad. Töös välja toodud võltsdokumentide dünaamilist ja statistilist osa saab kasutada teiste dünaamikate ja statistikate seotuste võimalikkuse uurimiseks või nendes analoogiate leidmiseks. Kindlasti saab antud tööd kasutada ebaseadusliku sisserändega seotud uurimuste tegemisel. Lõputööd on võimalik kasutada piirivalveametnikele ülevaate andmiseks võltsdokumentide avastamisest ja muutustest tulevikus.

Kuna antud teemaga seotud spetsialiste on Eestis vähe, oli selle uuringu läbiviimine raskendatud. Selle põhjuseks on kindlasti Eesti riigi lühiajalisus. Järgnevates taolistes uurimustes tuleks võimalusel kaasata teiste riikide eksperte, kes omavad pikemaajalist kogemust ning teavad millised tegurid muudavad enim võltsdokumentide avastamist.

SUMMARY

The present thesis is written by the following theme “The changes in, prognosis for and factors influencing the detection of falsified documents in Estonia after joining the European Union and Schengen Area”.

The current thesis is written in the Estonian language on 47 pages to which is added 15 pages of annexes and one CD with the recordings of the interviews. This work makes reference to 46 sources. This thesis contains 9 diagrams and 9 annexes. This paper includes theoretical and research parts.

The goal of this thesis is to give a review of the nature of the control of documents at the national border and its significance to internal security. It observes, based on statistics, whether there have been changes in the dynamics of detection of falsified documents over time and what these changes are. There is also a prediction of possible dynamics of detection of falsified documents and a map of the factors that can cause the changes.

The author uses qualitative research strategy, and charting, descriptive and statistical research methods.

Based upon the research results, the author presents the changes in detection of falsified documents connected to specific dates and predicts how the dynamics of detection of falsified documents is going to change in the future and what kinds of circumstances could cause changes.

The novelty of this thesis consists in the fact that this kind of comprehensive research has not been done before, research which includes review of detection of falsified documents, prediction of detection and the factors that can change it. The current thesis can be used in advancing similar research or used to explore what kind of factors that influence the detection of falsified documents have bigger effects and which can be prevented. The section of the thesis which handles dynamics can be used in the research of other dynamics connection possibilities or in finding analogy between them.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Ants Kõverjalg, *Teadustöö metoodika alused I* (Tallinn: Trükkal, 1993), lk 58-70.

Council of the European Union “Historical Overview - The History of Schengen”
<www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1176&lang=ET> (18.02.2010).

David Vseviov, “Sisejulgeolekust“ Ruth laane, Sirje Laidre, *Aja Vaimud* (Tallinna Raamatutrükikoda, 2009), lk 312-314.

Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, (2008) www.ekei.ee/ (10.03.2010).

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi põhimäärus, vastu võetud justiitsministri määrusega 14.12.2007, jõustunud 01.01.2010 - RTL 2007, 98, 1633 ... 2009, 99, 1468.

Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015, Riigikogu 10.06.2008 otsus, RTI, 25.06.2008, 25, 165, punkt 21.

Eesti Vabariigi julgeoleku poliitika alused 2004. Riigikogu 16.06.2004 otsus, RTI, 21.06.2004, 49, 344, punkt 4.2.3

Euroopa Liidu Nõukogu, “ELi Schengeni kataloog”, Välispiiride kontroll Tagasisaatmine ja tagasivõtmine, Soovituse ja parimad tavad. 7864/09, kättesaadav Euroopa Liidu Nõukogu kodulehelt <register.consilium.europa.eu/pdf/et/09/st07/st07864.et09.pdf> (19.03.2009), lk 14.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr562/2006 15.märts 2006. millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieskirjad) (6) <www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:ET:PDF> (20.03.2010).

ENE 2, Eesti Nõukogude Entsüklopeedia, Tallinn, Kirjastus “Valgus” 1987, lk 184

Eenma, R. 2003. Sisejulgeoleku struktuur ja selle õiguslikud alused Eestis. Magistritöö. Tartu Ülikool. Õigusinstituut. Tallinn

Helen Neider-Veerme, “Julgeolek ja integreeritud piirihaldus Narva piiripunkti näitel”, [Lõputöö], Sisekaitseakadeemia (2008), lk 17.

Hirsjärvi, S. Remes, P ja Sajavaara, P. 2004. Uuri ja kirjuta [Tutki ja kirjoita]. Tõlge eesti keelde: I. Kraav, T. Kuurme, U. Kala, M.-L. Laherand, V. Maansoo ja J. Orn. Tallinn Kirjastus Medicina. (originaal on publitseeritud Kuustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2004), lk 191-199

“Isikute piiriületuse statistika 1996 – 2005”, Lembit Võime, Meelis Kivi, Jaan Rõõmus, Kaisa Pungas, Riin Kiik, *Eesti Piirivalve, Estonian Border Guard 1922 – 2007* (Piirivalveamet: OÜ DuoGraaf, 2007), lk 110.

Jüri Saar, Anna Markina, Aigi Resetnikova, Jaan Ginter, Jaan Sootak, Andres Parmas, “ Eesti õiguskaitseasutuste koostöö Euroopa Liidu liikmesriikidega piiriülese kuritegevuse tõkestamisel (olukord enne ja pärast liitumist Euroopa Liiduga)” uurimisprojekti lõpparuanne, TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. Tartu Ülikooli õigusteaduskond. Tallinn (2003), lk 56 kättesaadav Riigikantselei kodulehel <www.riigikantselei.ee/failid/2_uurimus.pdf> (20.03.2010).

Karistusseadustik, 06.06.2001, jõustunud 01.09.2002 - RTI, 06.07.2001, 61, 364, §349

Konstaabli eriala õppekava, kinnitatud siseministri käskkirjaga 21.09.2006, 410, kättesaadav Sisekaitseakadeemia kodulehel
”<www.sisekaitse.ee/public/Politseikool/Konstaabli_eriala__28.10.2009_oppekava.pdf> (09.03.2010).

*Magenheimer, H. 2001. Coperehensive Security: Zum erweiterten Verständnis von Sicherheit. Wien.

Meri-Liis Laherand, „Kvalitatiivne uurimisviis“. Tallinn: OÜ Infotrükk. 2008), lk 199.

Networking for Enterprises in the Eastern External Border regions, “Finnish Border Guard presentation”,
<www.neebor.eu/files/file/AnnualConferenceJoensuuPresentations/AnnualConfKoponen.pdf> (25.03.2010)

Ohtlike veoste autoveo eeskiri¹, vastu võetud Teede- ja Siseministri määrusega 14.12.2001, nr.118, jõustunud 03.10.2009 - RTL 2002, 6, 53 ... 2009, 75, 1094.

Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „A“ osa, Piirikontrolli üldised tingimused. Tallinn, lk 3.

Piirivalveamet, 2009. Piirikontrolli juhend. „B“ osa, Isikute piirikontroll. Tallinn, lk 5.

Piirivalveamet, 2007. Piirikontrolli juhend. „M“ osa. Isikut tõendavate dokumentide astmeline kontroll. Tallinn, lk 4-5.

Piirivalve tegevuse 2008 aasta kokkuvõte, Piirivalveameti peadirektori 25.03.2009 käskkirjaga nr 57, 11

Piirirežiimi eeskirja kinnitamine, 17.09.1997, jõustunud 03.01.2010 - RT I 1997, 69, 1126... 2009, 69, 465, punkt 5.

Piirivalve koosseisus olevate asutuste loetelu kinnitamine, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 18.07.1995 nr.273 - RTI, 04.08.1995, 64, 1074

Piret Teppan, "Eesti piirikontrolli teostavate ametnike koolitus, töölase koolituskvaliteedi tõstmise võimalused ja ametialase õppematerjali koostamine". [Magistritöö] Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool (2006),21.

Politsei eriala rakenduskõrgharidusõppe väljundipõhine õppekava, kinnitatud Sisekaitseakadeemia nõukogu otsusega 16.12.2008, 0-7.1/59, muudetud Sisekaitseakadeemia nõukogu otsusega 23.10.2009, 1.1-7/37, kättesaadav Sisekaitseakadeemia kodulehel <www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Oppekavad/PK090_Politsei.pdf> (09.03.2010).

Politsei- ja Piirivalveamet, "Põhiülesanded", <www.politsei.ee/et/organisatsioon/pohiulesanded/> (20.02.2010).

Politsei- ja Piirivalveseadus, 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2009, 26, 159 ... 2009, 62, 405, §3

Rajanvartiolaitos, "Automaattiset rajatarkastuslinjastot Vaalimaalle Линии автоматического пограничного контроля в Ваалимаа Trial use of automated border control lanes begins at Vaalimaa" (09.12.2009).

<www.raja.fi/rvli/bulletin.nsf/PFBD/930195166B015836C22576870022A4DF?opendocument> (26.03.2010)

Riigipiiri seadus, 30.06.1994 , jõustunud 01.01.2010 - RT I 1994, 54, 902 ... 2009, 62, 405, §9.

Sisekaitseakadeemia "Muraste kooli ajalugu", <www.sisekaitse.ee/murastekool/koolist/ajalugu/> (09.03.2010).

Sisekaiseakadeemia "Paikusekooli ajaloost" <www.sisekaitse.ee/paikusekool/koolist/tutvustus/ajalugu/> (09.03.2010).

Sisekaitseakadeemia "Piirivalveametnikõppekava", <www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Oppekavad/piirivalveametniku_eriala.pdf> (09.03.2010)

Sisekaitseakadeemia "Piirivalveteenistuse kutsealaõppekava" <www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Oppekavad/BS090_piirivalve.pdf> (09.03.2010)

Sisekaitseakadeemia "Sisekaitseakadeemia Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus" <www.atak.ee/about.php> (10.03.2010)

Siseministeerium, "Politsei- ja Piirivalveameti loomise ülevaade", <www.siseministeerium.ee/37644/> (20.02.2010).

“Statistical tables”- Peter Futo, Michael Jandl (eds.), *2006 Yearbook on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking on Central and Eastern Europe. a Survey and Analysis of Border Management and Border Apprehension*

Data from 20 States (International Centre for Migration Policy Development, Vienna 2007. Austria. Printed and bound in Hungary), p 112.

“Statistical tables”- Peter Futo (ed.), *Yearbook on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking on Central and Eastern Europe in 2007. A Survey and Analysis of Border Management and Border Apprehension Data from 20 States* (International Centre for Migration Policy Development, Vienna 2008. Austria. Printed and bound in Hungary) p 107.

Tiiu Pohl, “Julgeoleku-kontseptuaalsed probleemid” Tiiu Pohl. *Toimetised. Sisejulgeolek* (Sisekaitseakadeemia. Tallinn, 2007), lk 17.

Viktor Niitsoo, *Kodakondsus- ja Migratsiooniamet. Institutsiooni ajalugu aastail 1989-2008.* (Tallinn, Trükk AS Rebellis, 2008), lk 132.

Võltsing. 1998 Eesti Entsüklopeedia 10. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus “Valgus”. lk 516.

Välisministeerium, “Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused. Eelnõu” (2010) <www.vm.ee/sites/default/files/EESTI_JULGEOLEKUPOLIITIKA_ALUSED_2010.pdf> (20.03.2010).

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Võltsdokumentide avastamise dünaamika ajavahemikul 2003-2009	22
Joonis 2. Võltsimiseks kasutatud dokumendi tüüpide dünaamika ajavahemikul 2003-2009	24
Joonis 3. Riigid, mille dokumente on avastatud enim võltsituna 2003-2009	25
Joonis 4. Võltsimiseks kasutatud dokumentide riiklike kuuluvuste dünaamika ajavahemikul 2003- 2009	25
Joonis 5. Võltsdokumentiga avastatud isikute päritolu osakaal.	26
Joonis 6. Võltsdokumentidega avastatud isikute päritolu dünaamika ajavahemikul 2003-2009	27
Joonis 7. Võltsdokumentides kasutatud võltsinguliikide dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009	29
Joonis 8. Protsentuaalne suurusjärg võltsdokumentides kasutatavate võltsingutüüpide osas	30
Joonis 9. Registreeritud piiriületajate dünaamika ajavahemikul 2003 - 2009	31

Lisa 1. Piirivalve kooli tundide arvestustabel aastast 1992

TUNDIDE ARVESTUSTABEL 03.08.-23.12.1992.a.

Jrk. nr.	Õppeaine	Õppejõud	KO			MO			Märkused
			Plaaniline	Seis 26.09.	16.11.-23.12.	Plaaniline	Seis 26.09.	16.11.-23.12.	
1.	Määrustikud	R.Horn S.Anderson	30 A	8	12 A	30 A	2	18 A	
2.	Riviõpe	R.Horn S.Anderson	30 A	34	18A	30 A	20	10 A	
3.	Jalaväetaktika üldalused	S.Ise	20 A	8	12 A	20 A	4	12 A	
4.	Võlliigid	T.Nõmm	2	2	-	2	2	-	
5.	Relvalliigid:								
	- sportrelvad	R.Horn	4	(luges teooria all)	-	4	(luges teooria all)	-	
	- käsirelvad	E.Kirsimägi	12	12	-	12	12	-	
	- relvad laevadel	A.Toomepuu	8	-	-	8	-	-	
6.	Laskeajandus:								
	- sportrelvatreening	R.Horn	30	-	30	30	-	30	
	- käsirelvatreening	"-	30	-	-	30	-	-	
	- Teooria	R.Horn A.Reinsalu	8 } A	8 } E	-	8 } A	8 } E	-	
	- praktiline	R.H. ja A.R.	4 } A	4 } E	-	4 } A	4 } E	-	
7.	Relvakandmisõigust reguleerivad dokumendid	A.Juht	4	2	-	4	2	-	Luges A.Reinsalu
8.	Elekterside organiseerimine EV piirikaitstes	V.Õigus	20 A	28 A	-	20 A	26 A	-	
9.	Raadionavigatsioon	R.Loodla	-	-	-	-	4	-	
10.	Satelliitnavigatsioon	"-	-	-	-	-	2	-	
11.	Pioneeriala	T.-M.Pilvet	18 A	22	2+6pr. A	6	6	-	
12.	Rahvusliku julgeolekupoliitika alused	O.Raidla	18 A	14	12 A	18 A	14	10 A	
13.	Besti piir. Sõdusandlus ja korraldus	U.Helme	22 A	20	4 A	16 A	14	2 A	
14.	Operatiivt88 piiril	"	40 E	-	-	40 E	-	-	
15.	Tolliteenistus	U.Järv	10	-	10	10	-	10	
16.	Piirivalve t88 ja lahingu-tegevuse organiseerimine	A.Toomepuu	-	-	-	18 A	32 E	-	
17.	Dokumentatsioon piiripunktis	T.Heinlaid T.Hunt	18 A	-	26 A	18 A	-	26 A	
18.	Piiriteenistus	A.Reinsalu	-	10	20 A	-	14	16 A	
19.	Passikontroll lennujaamas	R.Terve	-	(õppus)2	-	-	(õppus)2	-	
20.	Passikontroll sadamas	Jõesalu	-	"-2	-	-	"-2	-	
21.	Õppus sadamas	Jõesalu, Aarde	-	2	-	-	2	-	
22.	Kontrollpunkti režiim	V.Hansen	2	-	2	2	-	2	
23.	Piiriteenist.: dok.kontroll	"	2 } A	-	2 } A	2 } A	-	2 } A	
24.	Passikontroll	"	10 } A	-	10 } A	10 } A	-	10 } A	
25.	Isiku väline määratlemine. Läbiotsimine	U.Iilm	-	-	10	-	-	10	
26.	Autoregistrid	M.Odar	2	2	-	2	2	-	
27.	Sõjatopograafia	K.Tiidolenp	20 A	20	4 A	-	-	-	
28.	Välkkaevade juhid	R.Varend	-	-	-	200 E	34	20 E	
29.	Intendantteenistus:								
	- laevastiku		10	-	-	10	-	-	
	- kalda		-	-	-	-	-	-	
30.	Mereajandus	M.Heinmets	-	10	-	-	-	-	
31.	Kodanikukaitse	A.R88p	14 A	14 A	-	-	-	-	
32.	Vee- ja kalakaitse	A.Buddell	14 A	15 A	-	14 A	16 A	-	
33.	Ohutustehnika ja keskkonnakaitse		-	-	-	-	-	-	
34.	Esmaabi	K.Lemberg	20 A	8	12 A	20 A	10	10 A	
35.	Võõrkeel:								
	- inglise keel (algajad)	J.Smirnova	100	80	20	100	80	20	
	- inglise keel (edasi.j.)	U.Tamming	100 } E	80	20 } E	100 } E	80	20 } E	
	- saksa keel	V.Paa li	100	80	20	100	80	20	
36.	Besti keel	A.Männik	-	4	-	-	4	-	
37.	Narkomaania ja narkomaania probleemid	L.Allingu	-	6	-	-	6	-	
38.	Rahvusvahelise ja sõjaõiguse alused	R.Tõnisson	16 A	12	4 A	16 A	10	6 A	
39.	Konsulaarõigused		-	-	-	-	-	-	
40.	Mereõiguse alused	U.Laur	-	-	-	16 A	16 A	-	
41.	Psühholoogia:								
	- isikuse ja suhtlemisps.	T.Saks	-	10	-	-	10	-	
	- sõjaps. ja pedagoogika	A.Kelder	-	-	-	-	-	-	
	- sõjaväelase kutsepsühholoogia	J.Malla	20	30	2 A	20	30	2 A	
42.	Püüsiline ettevalmistus	R.Ausmees	50 E	20	-	50 E	14	-	puudub ümbr
43.	Meresõja ajalugu	M.Õun	-	-	-	16 A	14	6 A	
44.	Sõjaajalugu:								
	- Vabadussõda		6 } A	6	- } A	-	-	-	
	- Teine maailmasõda Eestis		6 } A	4	- } A	-	-	-	
45.	Etika, Esteetika (Käitumisr.)	V.Paali	4	4	-	4	4	-	
46.	Arvutustehnika		-	-	-	-	-	-	
47.	Laevade sõidutingimused rannavetes...		-	-	-	50	-	-	
48.	Päevastehendid		-	-	-	8	-	-	
49.	Vande vastuv. ettevalmistamine	A.Reinsalu	-	6	6	-	-	6	
	K O K K U teoreetilisi tunde:		228	228	228	228	228	228	
	Eksemeid/arvestusi (incl. lõpetamine)		72	72	72	72	72	72	
	U L D S E K O K K U :		300	300	300	300	300	300	
	Praktika (02.-14.11.9) :		160	160	160	160	160	160	

Lisa 2. Piirivalvealal dokumendikontrolli õppes läbitavad punktid.

Dokumentidekontrolli aines läbitakse järgmised punktid:

1. dokumentide erinevad liigid, Eesti ja teiste riikide piiriületusdokumendid;
2. reisi- ja transpordivahendi dokumentides enimkasutatavamad turvaelemendid ja nende eristamine võltsingutest;
3. erinevad võltsimisliigid, nende eristamine lähtudes võltsingute teostusest;
4. isikutuvastamise põhimõtteid ja nende rakendamine;
5. piiriületusdokumentide astmeline kontrolli ning I astme kontrolli teostamine;
6. piirikontrolltempli kasutamine erinevates situatsioonides;
7. isikut tõendavate dokumentide liigid ja tunnustamine;
8. dokumentide turvamärgid ja muud kaitseelemendid;
9. EV isikut ja kodakondsust tõendavad dokumendid;
10. võltsingute liigid;
11. võltsingute teostused ja nende tunnused;
12. dokumentide kontrolli meetoodika ja vahendid;
13. kontrolltempel;
14. piiriületusdokumentide astmeline kontroll
15. EV ja EL elamisluba;
16. EV ja Schengeni viisa;
17. meremeeste piiriületust võimaldavate dokumentide erisused;
18. diplomaatilised esindused ja diplomaadid;
19. riiklikud andmebaasid (PIS, VR jm);
20. AFIS;
21. EURODAC;
22. schengeni Informatsioonisüsteem (SIS);
23. viisa Infosüsteem (VIS)

Lisa 3. Konstaabli õppe, piirihaldus õppeprogramm

Politsei Konstaabli õpe lisa, kärk.

KINNITATUD
Õppeprorektori 30.10.2007
käskkirjaga nr 5-5/128

ÕPPEÜLESANDE PROGRAMM

ÕPPEÜLESANDE KOOD	BPT4018
ÕPPEÜLESANDE NIMETUS (eesti keeles)	Piirihaldus
ÕPPEÜLESANDE NIMETUS (inglise keeles)	Border management
ÕPPEÜLESANDE MAHT (AP)	1,0 AP
ÕPPEÜLESANDE MAHT (ECTS)	1,5 EAP
ÕPPEKAVA	Konstaabliõpe
VASTUTAV ÕPPEJÕUD	Viljar Kärk
OSALEVAD ÕPPEJÕUD	Piret Teppan Heiki Suomalainen
ÕPPEÜLESANDE MAHT TUNDIDES	
Auditoorne töö st. kontakttunnid	36
Praktiline töö	
Iseseisev töö	4
EELDUSÕPPEÜLESANNE (EELDUSAINED)	
Sissejuhatus õigusesse, sissejuhatus avalikku haldusesse, EL institutsioonid ja õigus, arvutiõpe.	
ÜLDEESMÄRK	
Anda politseikadetile algteadmised riiklikust ja rahvusvahelisest piirivalveorganisatsioonist ning praktilised piiri valvamise ja piirikontrolli	

alased esmased oskused.

<p>SISU</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sissejuhatus - ülevaade õppetöö korraldusest. Õppeaine raames käsitlesele tulevad teemad. Täiendava informatsiooni saamise allikad; ○ Piirivalve organisatsioon: Ülevaade piirivalve õppe- ja kvalifikatsioonisüsteemist. Piirivalve ülesehitus, ülesanded ning kohustused; ○ Ülevaade maismaapiiri praktikast: Territoriaalne jurisdiktsioon ja piirivalveasutuse kohustused ja ülesanded piiri valvamisel. Maismaapiiri valvamisel kasutavad seadmed, piiri valvamise põhimõtted. Riskianalüüs ja profileerimine piiri valvamisel; ○ Ülevaade piirikontrollist maismaapiiril: Maismaapiiril asuva piiripunkti organisatsioon, töötajaskond ja juhtimine. Maismaapiiril asuva piiripunkti territoriaalne jurisdiktsioon ja kohustused. Maismaapiiril asuvate piiripunktide ülesanded. Teenistusega maismaa piiripunktis seotud õigusaktid ja praktikad. Maismaa piiripunktis teostatava kontrolli üldpõhimõtted. Piiriliikluse seire ja reguleerimine. Riskianalüüs ja profileerimine. Mootorsõidukite kontroll. Rongide kontroll. Veesõidukite kontroll. Veoste kontroll; ○ Ülevaade maismaapiiril rakendatavast korrakaitsetaktikast (Asendusmeetmed maismaapiiril. Ehitiste ja maaalade läbiotsimine. Sihtmärgi isoleerimine. Sõidukite peatamine ja kontrollimine. Kontrollpunkti läbimine.) ○ Schengeni õigusruum: Schengeni õigusruumi kujunemise lugu, Schengeni piirieskirjadest ja Schengeni Kataloogist tulenevad nõuded, EL ühtne viisapoliitika, integreeritud piirihalduse põhimõtted. ○ Dokumendi kohustus: Välismaalaaste sh EL liikmesriikide kodanike dokumendi kohustus riiki saabumisel ja riigis viibimisel. Erinevad viibimisalused ja nende kontroll. ○ Erinevad reisidokumendid ○ Dokumentides enamlevinumad turvaelemendid/trükistiilid ○ Enamlevinute võltsingute tuvastamine ○ Isiku tuvastamine 		
<p>ÕPIVÄLJUND</p>	<p>ÕPETAMISTEGEVUS</p>	<p>ÕPITEGEVUS</p>	<p>HINDAMISMEETOD</p>
<p>Õppeülesande edukal läbimisel kadett ...</p>			
<p>kirjeldab piirivalve haridus-, koolitus- kutse- ja karjäärisüsteemi</p>	<p>Loeng, PowerPoint esitlusprogramm</p>	<p>Loengus osalemine, märkmete tegemine</p>	<p>Test teema lõpus</p>
<p>kirjeldab piirivalve ülesehitust ning erinevaid juhtimistasandeid, samuti</p>	<p>Loeng, PowerPoint esitlusprogramm, rühmatöö</p>	<p>Loengus osalemine, märkmete tegemine, rühmatöös osalemine</p>	<p>Test teema lõpus</p>

piirivalve kohustusi ja ülesandeid			
Selgitab piirivalve võimalusi, võimekust ja tegutsemist erinevate ebaseaduslike tegevuste ärahoidmisel	Loeng, PowerPoint esitlusprogramm	Loengus osalemine, märkmete tegemine.	Test teema lõpus
kirjeldab maismaapiiri valvamise põhimõtteid ja metoodikat ning riskianalüüsi ja profileerimise võimalusi piiri valvamisel	Loeng, PowerPoint esitlusprogramm	Loengus osalemine, märkmete tegemine	Test teema lõpus
kirjeldab maismaa piiripunktis teostatava kontrolli üldpõhimõtted ning riskianalüüsi ja profileerimise võimalusi piirikontrollis	Loeng, PowerPoint esitlusprogramm	Loengus osalemine, märkmete tegemine	Test teema lõpus
kirjeldab Schengeni õigusruumi kujunemislugu ning Schengeni piirieskirjadest ja Schengeni Kataloogist tulenevaid piirivalvealase tegutsemise põhimõtteid	Loeng, esitlused	Õppur töötab läbi teemale vastavad kirjandusallikad. Osaleb aktiivselt loengus	Test teema lõpus
Selgitab piirikontrolli üldiseid korralduslikke aluseid ning nimetab piiriületuseks kehtivaid dokumente ning kontrollib erinevaid viibimisaluseid	Loeng, esitlused, kaasuste lahendamine	Õppur osaleb aktiivselt loengus	Test teema lõpus
Nimetab erinevaid reisidokumente	Loeng, PowerPoint esitlusprogramm, tutvumine	Õppur osaleb aktiivselt loengus	Test teema lõpus

	erinevate reisidokumentidega		
Nimetab võltsinguliigid ning eristab reisidokumentidel, juhilubadel, registreerimisdokumentidel enamlevinuid turvaelemente võltsingutest	Loeng, PowerPoint esitlusprogramm, tutvub erinevate reisidokumentide võltsingutega	Õppur osaleb aktiivselt loengus	Test teema lõpus
Selgitab isikutuvastamise teoreetilisi põhialuseid ja rakendab neid praktikas	Loeng, PowerPoint esitlusprogramm, praktilised harjutused isiku tuvastamiseks	Õppur osaleb aktiivselt loengus	Test teema lõpus
KOHUSTUSLIKUD ALLIKAD: Õigusaktid <ul style="list-style-type: none"> - Riigipiiri seadus; - Riigipiiri seadus; - Piirivalveseadus; - Vabariigi Valitsuse 17. septembri 1997. a määrusega nr 176 kinnitatud piirirežiimi eeskiri; - Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta määrus (EÜ) nr 562/2006, millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieskirjad), ELT L 105, 13.4.2006, lk 1 - Isikut tõendavate dokumentide seadus. - RT I 1999, 25, 365 Internet <ul style="list-style-type: none"> - http://www.pv.ee/ - https://www.riigiteataja.ee/ert/ert.jsp - http://europa.eu.int/eur-lex/lex/et/index.htm SOOVITUSLIKUD ALLIKAD: <ul style="list-style-type: none"> - http://www.siseministerium.ee/ - http://www.vm.ee/ 			

Lisa 4. Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ametnike osalused dokumendivõltsingute alastel koolitustel aastatel 2000 – 2009

koolituse nimetus	koolituse alguse kuupäev	vorm	korraldaja	Tundide arv	Osaluste arv
Dokumentide võltsimise avastamine	7.03.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	21
Dokumentide võltsimise avastamine	14.03.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	18
Dokumentide võltsimise avastamine	21.03.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	25
Dokumentide võltsimise avastamine	28.03.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	35
Dokumentide võltsimise avastamine	5.04.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	28
Dokumentide võltsimise avastamine	5.04.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	28
Dokumentide võltsimise avastamine	5.04.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	28
Dokumentide võltsimise avastamine	18.10.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	25
Dokumentide võltsimise avastamine	1.11.2001	Tellimuskoolitus	KMA / Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus	3	22
Kanada dokumendid(võltsimisviisid ja avastam.)	8.03.2002	Avatud koolitus	Piirivalveamet	3	5
ELdok. turval.koolitus (kandid.ja liituv.riiigid)	24.09.2003	Avatud koolitus	TAIEX Office	30	2
Võltsitud dokum.alane prantsuse koolituspr.	14.10.2004	Avatud koolitus	Riigikantselei	14	15
Turvadokumentide arendamine (Portugalis)	9.03.2005	Avatud koolitus	Portugali Välismaalaste ja Piiriamet	21	1
Dokumentivõltsingute avastamine	20.05.2005	Tellimuskoolitus	Sisekaitseakadeemia	5	20
Dokumentivõltsingute avastamine	27.05.2005	Tellimuskoolitus	Sisekaitseakadeemia	5	23
Biomeetria ja turvalisuse seminar Brüsselis	3.10.2006	Avatud koolitus	Euroopa Komisjon	16	1
Dokum.võltsing. avastam. seadmete koolitus	24.09.2008	Tellimuskoolitus	3M Eesti	7	13
Dokum.võltsing. avastam. seadmete koolitus	25.09.2008	Tellimuskoolitus	3M Eesti	7	14

Lisa 5. Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse poolt läbiviidava tasendusõppe näidis õppekava

Põhja, Lääne, Lõuna ja Ida politseiprefektuuride ning Julgestuspolitsei politseiametnike tasendusõpe

AJAKAVA

3.-5. märts 2010.a.

Sisekaitseakadeemia, ruum B-302

Koolitajad:

Ülle Väina, Politsei- ja Piirivalveameti välispiiri teabe büroo ebaseadusliku sisserände tõkestamise talituse juht, piirivalvekapten

Mati Voogla, Politsei- ja Piirivalveameti piirivalveosakonna piiriturvalisuse büroo reisidokumentide hindamise keskuse vanempiiriametnik

Vello Küla, Politsei- ja Piirivalveameti piirivalveosakonna piiriturvalisuse büroo reisidokumentide hindamise keskuse vanem

Heigo Vija, Politsei- ja Piirivalveameti piirivalveosakonna piiriturvalisuse büroo reisidokumentide hindamise keskuse vanempiiriametnik, piirivalveleitnant

I päev: piirivalve tegevuse seadusandlik baas, dokumentide liigid, info saamise võimalused (infosüsteemid ja andmekogud)

Aeg	Loengu ja praktiliste õppuste teemad
08:45 – 09:00	Kogunemine, hommikukohv
09:00 – 10:30	Piirivalve tegevust reguleerivad õigusaktid. Piirivalve põhiülesanded, õigused ja kohustused. <i>Koolitaja: Ülle Väina</i>
10:30 – 10:45	Kohvipaus
10:45 – 12:15	<i>Piirivalve riikliku järelvalve teostamise pädevus ja menetluspädevus (koosseisud, vastutus, tegevused)</i> <i>Koolitaja: Ülle Väina</i>
12:15 - 13.00	Lõuna

13:00 – 14:30	<i>Dokumentide kontroll</i> Dokumentide kontrolli eesmärgid Dokumentide liigid <i>Koolitaja: Mati Voogla</i>
14:30 – 14:45	Kohvipaus
14:45 – 16:15	<i>Viibimise alused</i> Viisa Elamisluba Viisavabadus <i>Koolitaja: Mati Voogla</i>

II päev: isikuttõendavad dokumendid, nende kontroll, pettuste ja võltsingute tuvastamine

Aeg	Loengu ja praktiliste õppuste teemad
08:45 – 09:00	Kogunemine, hommikukohv
09:00 – 10:30	<i>Dokumentide turvaelemendid ja meetmed dokumentide kaitseks</i> <i>Koolitaja: Vello Küla</i>
10:30 – 10:45	Kohvipaus
10:45 – 12:15	<i>Võltsingute liigid ja nende tunnused</i> <i>Koolitaja: Vello Küla</i>
12:15 – 13:00	Lõuna
13:00 – 14:30	<i>Informatiivsed allikad ja andmekogud</i> <i>Petturite tuvastamine</i> <i>Koolitaja: Vello Küla</i>
14:30 – 14:45	Kohvipaus
14:45 – 16:15	<i>Petturite tuvastamine</i> <i>Koolitaja: Vello Küla</i>

III päev: sõiduk ja sellega seonduvad dokumendid

Aeg	Loengu ja praktiliste õppuste teemad
08:45 – 09:00	Kogunemine, hommikukohv
09:00 – 10:30	<i>Sõidukite registreeerimistunnistuste ja juhilubade liigid:</i> - 1968 aasta Viini Teeliikluse Konventsioon - EL direktiiv nr 37/1999 regisireerimistunnistuste kohta <i>Koolitaja: Heigo Vija</i>
10:30 – 10:45	Kohvipaus
10:45 – 12:15	<i>Sõidukite registreeerimistunnistuste ja juhilubade turvalisus:</i> - Põhinõuded kontrolliks - <i>Võltsingute praktiline tuvastamine</i> <i>Koolitaja: Heigo Vija</i>
12:15 – 13:00	Lõuna
13:00 – 14:30	<i>Sõidukite kontroll:</i> - <i>Globaalne sõidukite turg</i> - Riiklikud registreerimismärgid - Sõidukite markeerime (tehasetähis) - <i>Sõidukite valmistusaja määramine</i> <i>Koolitaja: Heigo Vija</i>

14:30 – 14:45	Kohvipaus
14:45 – 16:15	<i>Sõiduki registreeimistunnistusel olevate andmete võrdlus sõidukiga:</i> Praktilised kontrollvõtted <i>Koolitaja: Heigo Vija</i>

Lisa 6. RDK ülesanded.

1. hinnata võltsingukahtlusega dokumente ja anda neile eksperthinnanguid.
2. hinnata dokumendinäidiseid ja teha ettepanekuid dokumentide tunnustamise osas;
3. koostada dokumentide- ja võltsingukirjeldusi ja teha need kättesaadavaks dokumentide kontrolliga tegelevatele ametiisikutele Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus, ja lepinguosalistes kolmantades riikides;
4. osaleda dokumentide kontrolli alase täiendõppe läbiviimisel ja koordineerimisel nii Eesti Vabariigis kui ka EL-is.
5. osaleda sõidukite identifitseerimise ja kontrolli alase täiendõppe läbiviimisel ja koordineerimisel nii Eesti Vabariigis kui ka EL-is-
6. korraldada sõidukite identifitseerimise ja dokumentidekontrolli metoodika rakendamist piirikontrollis;
7. hallata reisidokumendi näidiste ja dokumendivõltsingute kogu;
8. täita FADO rahvusliku keskuse funktsioone ning osaleda rahvusvaheliste reisidokumentide kasutuse alase ja rahvusvaheliste sõidukitega seonduva kuritegevuse vastase võitluse töögruppide tegevuses;
9. täita rahvusvahelise kontaktpunkti rolli reisidokumentide valdkonnas;
10. nõustada avalik- ja eraõiguslikke institutsioone reisidokumentide valdkonnas;
11. koordineerida viibimisaluste, sh viisad ja elamisload kontrolli korraldust;

Lisa 7. Ekspertintervjuu küsimustik

1. Mis on teie praegune ametikoht ja tööülesanded ning kui palju teie puutute kokku võltsdokumentidega või olete oma teenistuse jooksul kokku puutunud?
2. Kui heal tasemel on momendil võltsingud, mis on avastatud Eestis(dokumendi võltsingud)?
3. Kas Eestis tehakse võltsdokumente (isikut ja kodakondsust tõendavad dok.)? Kui jah siis millises mahus ja kui hästi?
4. Millised turvaelemendid on kõige kergemini võltsitavad?
5. Milliseid turvaelemendid on kõige raskemini võltsitavad?
6. Kas võltsingute tase tõuseb?
7. Mis aitab kaasa võltsingute taseme tõusule? Mis põhjustab võltsingute taseme langust?
8. Kui hea on praegune võltsingute avastamise võimekus/oskused/teadmised (piirivalveametnikud, politseiametnikud, kma ametnikud)?
9. Kui võrrelda Eestit EL-iga siis kui heal tasemel on meie võltsdokumentide tuvastamise oskused/võimekus?
10. Kas tuleks muuta PPA ametnike väljaõpet/oskusi võltsingute avastamise osas? Kui jah siis kuidas?
11. Kas kasutatav tehniline baas on momendil arvestatav ja kaasaegne, et tööd võimalikult efektiivselt läbi viia?
12. Kas sisekoolitus on andnud tulemusi ning milliseid (dokumentidekontrolli osas)?
13. Mida tuleks teha, et võltsinguid efektiivsemalt avastada (nt. personali valik, erialane täiendkoolitus, analüütiline töö, inimressursi suurendamine, tehnilise baasi tugevdamine, keele õpe, ühised andmebaasid)?
14. Mis muutub teie arvates oluliselt võltsitud dokumentide avastamise dünaamikas 5 aasta jooksul? Ning, mis neid muutust põhjustab?
15. Kas suureneb võltsitud dokumentidega Eesti riiki sisse tulevate isikute arv või siis riigist väljaminevate isikute arv? Mis võib olla selle põhjustajaks?
16. Kas Schengeni viisaruumiga ühinemine on suurendanud võltsdokumentidega liikuvate isikute arvu? Kui jah siis, kas see arv võib veelgi suurenedada ning mis seda põhjustab?

17. Kas muutuv piiriületajate hulk (suurenev, vähenev) on avastatud võltsdokumentide hulgaga seotud ja kuidas? Kui ei siis miks?
  18. Mis asjaolud on siiani põhjustanud võltsitud dokumentide avastamise dünaamikat/muutust?
  19. Mis võib olla tulevikus oluline tehnoloogiline või seadusandlik muutus, mis mõjutab oluliselt isikute tuvastamist, isikute tuvastamise ja kontrollimise vajadust ja võltsimisi?
  20. Kas teie arvates on praegune informatsioon, võltsingute kasutamisest ja nende leidmisest on adekvaatse pildi saamiseks piisav või mitte, et näha ette võimalikke ohutegureid või muutusi? Kui jah siis tooge näiteid, mis seda üldpilti loovad? Kui ei siis kuidas saaks olukorda parandada?
  21. Millised on momendil kõige efektiivsemad koostöövormid võltsingute avastamiseks? (nt ametite vaheline koostöö, isiklikud tutvused vms.) Paar näidet?
  22. Kui suur osa on võltsdokumentide kasutamise juhtumitest seotud ebaseadusliku sisserändega?
  23. Kas ebaseaduslik sisseränne ja võltsdokumentide avastamise dünaamika on omavahel seotud? Kui jah siis kuidas? Kui ei siis miks?
- Kui küsimus 23 on jah siis ka küsimused 23, 24, 25. kui ei siis edasi 26.
24. Kas on oodata lähitulevikus 3-5 aasta jooksul oluliselt suurenevat ebaseaduslikku sisserännet ?
  25. Kas Eestit kasutatakse momendil ebaseaduslikus sisserändes pigem transiit maana või sisserände sihtpunktina? Kas transiitmaa ja sisserändemaa osakaal võib 3-5 aasta jooksul muutuda?
  26. Kas võltsdokumentide kasutajate seas suureneb EL riikide kodanike arv või kolmantate riikide kodanike arv?
  27. Kas Eesti võib muutuda võltsitud dokumentidega liikuvate isikute baasriigiks?
  28. Kas kodakondsust ja isikutõendavate (rahvusvaheline reisidokument) dokumentide võltsimine suureneb või väheneb? Miks?
  29. Kas viisade võltsimine suureneb või väheneb? Miks?
  30. Kas elamislubade võltsimine suureneb või väheneb? Miks?
  31. Milliste võltsingu liikide kasutamine teie arvates võib tõusta (osaline võltsing, fotovahetus, täielik võltsing, dokumendi kuritarvitamine jne)?
  32. Kas PPA loomine suurendab Eesti välispiiri ja sisepiiri valvamise kvaliteeti?
  33. Kas PPA loomine suurendab võltsdokumentide avastamise dünaamikat tulevikus?

Lisa 8. Intervjueeritavate nimekiri

Piirivalveosakonna Piiriturvalisuse büroo juht piirivalvekolonelleitnant Toomas Malleus

Piirivalveosakonna Välispiiriteabebüroo juht piirivalvemajor Indrek Jõgi

Piirivalveosakonna Välispiiriteabebüroo Riskianalüüsitalituse juht piirivalvemajor Ago Tikk

Piirivalveosakonna Välispiiriteabebüroo Ebaseadusliku Sisserände talituse juht piirivalvekapten Ülle Väina

Piirivalveosakonna Piiriturvalisuse büroo Reisidokumentide Hindamise Keskuse vanem piirivalvekapten Vello Küla

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi Dokumendiosakonna juhataja dokumendiekspert Kaja Rodi

Piirivalveosakonna Piiriturvalisuse büroo Reisidokumentide Hindamise Keskuse vanempiiriametnik piirivalveleitnant Heigo Vija

Piirivalveosakonna Piiriturvalisuse büroo Reisidokumentide Hindamise Keskuse vanempiiriametnik piirivalvekapten Mati Voogla

Kriminaalpolitseiosakonna Kriminaalteabe büroo II talituse kriminaalteabe analüüsi vanemkomissar Marko Vahtra

Lisa 9. Salvestatud intervjuud (CD)